

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ГОДИНА XXXI КНИЖКА II — III

ЧЕТИРИДЕСЕТЪ ГОДИНИ БЪЛГАРСКИ ТУРИЗЪМЪ

Отъ д-ръ П. Козаровъ

Предстои да се отпразднува 40-годишната на туризъма у насъ. Въ сжщностъ интересътъ на българинътъ към планината или по-право към Балкана, е много по-отдавнашенъ. Той почва отъ епохата преди освождението, когато българскитъ хайдути — бунтовници сж намирали тамъ прибежище и защита. Първитъ наши поети — писатели, като почнемъ съ Добри Чинтуловъ, стариятъ Славейковъ, Любенъ Каравеловъ, Хр. Ботевъ и др., сж поддържали този интересъ и сж възпѣли възторжено легендарнитъ подвизи на нашитъ хайдути. Обаче, истински туристи любители на красивата българска природа и нейни обожатели бѣха само Ив. Вазовъ и Алеко Константиновъ. Тѣ не само я възпѣваха, но и отъ близо познаваха. Възторга на своитъ стихове и описания сж черпили непосредствено отъ нея. „Влинъ кжсъ отъ Стара планина, Великата Рилска пустиня, Въ недрата на Родопитъ, Какво Швейцария ли?... Невѣроятно но фактъ — 300 души на Черни връхъ“ и много др. тѣхни творби сж последици отъ извършени излети. Освенъ това Вазовъ съ своитъ стихотворения „Отечество любезно“ и „Къмъ природата“, декламирали отъ всѣки нашъ ученикъ, запаля въ сърдцата на българската младежъ националното чувство за любовъ къмъ Родината. Обаче, на Алеко се падна честта, да даде реаленъ изразъ на идеята за организиранъ туризъмъ у насъ. Първоначално въ по-тѣсенъ кръгъ, той създаде Урвичъ клубъ¹⁾ а отпосле на 27 августъ 1895 г., клуба на българскитъ туристи, на самия Черни връхъ на Витоша. Последното негово начинание се посрещна съ радостъ, но пропадна наскоро, поради трагичната му кончина.

Дѣлото се пое наново 2 години по-късно отъ група млади хора, повечето германски възпитаници, начело съ Архитектътъ Георг. Козаровъ, които презъ лѣтото на 1899 г. основаха първото българско туристическо дружество „Алеко Константиновъ“. Отъ тогава е и началото на туристическото движение у насъ. Идеята се бързо възприема и

броятъ на членоветъ нараства. Болшинството отъ тѣхъ бѣхмѣ хора съ висше образование, учили въ странство и запознати съ задачитъ и целитъ на подобни организации. Изработи се уставъ и се почна интензивенъ дружественъ животъ. Позивътъ на Алеко „Навѣнъ въ планината“, намѣри широкъ приемъ. Па и времената бѣха охолни. Дейността ни се простираше въ разни посоки: излети, срещи сказки, печатна пропаганда, маркиране на пжтища и пр.

Примѣрътъ на софиянци зарази и провинцията. Започнаха и тамъ да никнатъ такива дружества съ по-скромни задачи. Но неочаквано настѣпи промѣна въ Соф. дружество. Неговиятъ енергиченъ основателъ и председател — арх. Козаровъ бѣше принуденъ да напусне столицата. На негово мѣсто биде избранъ проф. Теодоровъ Баланъ — еднакво достоенъ и съ още по-голѣмъ авторитетъ. Той заобиколенъ отъ млади и преданни помощници, остава дълго време начело на нашето туристическо движение и има голѣми заслуги за неговото закрепване и разрастване. Презъ това време Соф. туристическо дружество се обърна въ централно съ клонове въ провинцията, но се обособи по-късно пакъ като самостоятелно, когато се създаде Съюза, сега Б. Т. Д. За улеснение на работата при сношаването съ провинциалнитъ клонове и за една по-широка пропаганда, въ началото на 1902 г., заедно съ него ние двамата започнахме издаването на сп. „Български туристъ“, което вече 30 години излиза подъ сжщото име, разбира се сега въ много по-усъвършенственъ видъ, по съдържание и форма. Това стана тъкмо преди втория съборъ въ Търново презъ лѣтото на сжщата година, когато организацията броеше вече 14 действащи и 10 новоосновани клона. Тоя съборъ допринесе много за раздвижване на духоветъ въ провинцията. Следъ това движението тръгна бързо напредъ, подтиквано и отъ привилегията, която се даде на туриститъ за пжтуване съ намалени цени по нашитъ желѣзници. Броятъ на клоноветъ растеше и до Балканската война тѣ бѣха вече повече отъ 30. Съборитъ ставаха ежегодно, а дейността на новитъ дружества се

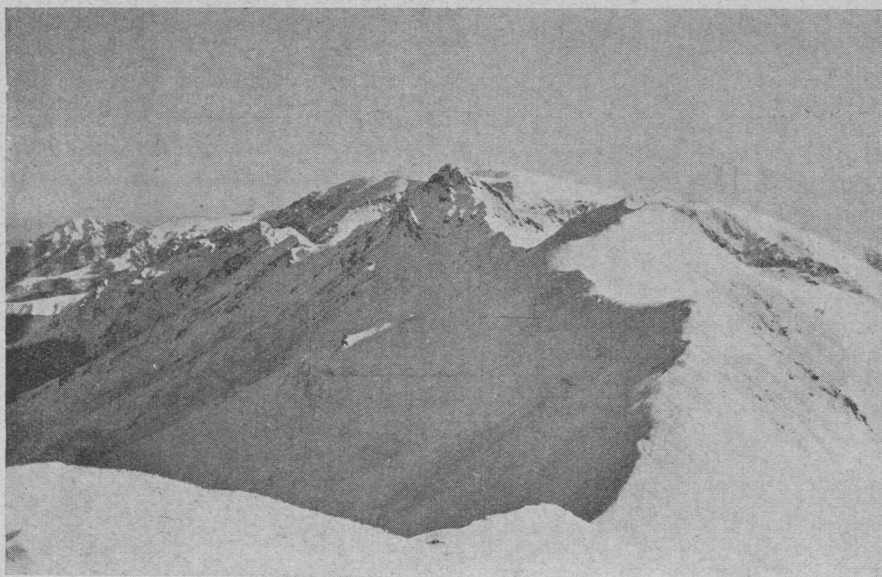
¹⁾ При единъ другарски излетъ до Погановския мѣнастиръ.

разширяваше, съобразно мѣстнитѣ условия, въ новитѣ области, като залесяване, направа на пѣтища, уреждане на спални, запазване на природни паметници и пр. Все презъ това време между Софийскитѣ туристи се породи идеята за постройка хижа на Витоша.

Но, дойдоха войнитѣ, които спрѣха и парализираха цѣлия общественъ животъ на страната. И докато възрастнитѣ туристи бѣха по бойнитѣ полета, изникна и се разрастна една нова туристическа организация, създадена отъ тѣхнитѣ деца, тая на юношитѣ туристи. Съ младенчески жаръ и увлечение тѣ се отдадоха на дѣлото и продължиха създаденото вече. Общоевропейската война свърши твърде нещастно за насъ. Умората бѣше за всички. Преживѣвахме трагични моменти. Бѣхме окупирана страна и тежка криза ни душеше. При това положение немислимо бѣше да се почне нѣкаква дейность. Едва презъ зимата на 1919 г. по инициативата на една група преданни членове можа да се уреди първата среща на Соф. туристи. На мене се падна неблагодарната задача, да почна съ възкресяването на заглѣхналото движение. Като председателъ на Софийския клонъ преди войнитѣ, членъ отъ централното настоятелство, бѣхъ избранъ за времененъ председателъ на последното. Въ началото на

1921 г. се състоя друга много добре посетенa среща и се създаде фондъ за постройка хижа на Витоша. Понеже имаше вече раздвижване и въ провинцията, реши се съживенитѣ клонове да се свикатъ на съборъ. За неговото по-сполучливо изнасяне, поднови се и издаването на „Български туристъ“ първиятъ брой отъ което излезе на 1. VII 1922 г., подъ редакцията на С. Скрински Съборътъ се състоя на 14—16 августъ въ въ София, при участието на пратеници отъ 9 клона. Чете се рефератъ отъ менъ, на тема „Войната и туризма“. Взеха се много полезни решения и се препоръчаха мѣрки за активизиране на дѣлото. Презъ есенъта на сѣщата година стана и освещаването на първата планинска хижа у насъ „Скавица“ построена отъ Дупнишкитѣ туристи. Отъ тогава насамъ положението започна да се подобрява. Клоновитѣ се намножиха и закрепнаха. Почна се една усилена рѣбота въ хижестроение и маркиране на пѣтища, която надмина всички очаквания. Паралелно съ това и Юношеския турист. съюзъ крачи бързо напредъ. И може да се каже, че днесъ имаме вече едно оформено туристическо движение, което прави честь на страната ни. И ние старитѣ ратници съ доволство и гордость гледаме на постигнатото.

Билото Амбарица—Купена—Юмрукчалъ

сн. Н. Сахатчиевъ

ЗИМЕ МЕЖДУ „АМБАРИЦА“ И „КУПЕНА“

Отъ София тръгнахме въ деня преди Коледа. Качихме се на конвенционала за Пловдивъ. Времето бѣше ясно. Слънцето грѣеше приятно презъ голѣмитѣ прозорци на вагона и нищо не подсказваше, че времето ще се развали. Въ Пловдивъ стигнахме безъ закъснение и следъ една малка закуска въ бюфета на гарата заминахме съ мѣстния влакъ за Карлово. Стѣмни се още преди да тръгне влакътъ и цѣлия пътъ минахме въ мракъ. Не видѣхме нищо по пътя, освенъ мотрисата за Хисаря на гара Махалата, кжде-то започна и отклонението на линията за Хисаря.

Къмъ 8 часа бѣхме въ Карлово. Настанихме се въ сносенъ хотелъ. Вечеряхме добре и се прибрахме да спимъ.

На първия денъ на Коледа, къмъ 9 часа сутринята, тръгнахме отъ Карлово за троянската хижа „Амбарица“, построена отъ троянското туристическо дружество. Хижа-та е построена неотдавна въ подножието на връхъ Амбарица, на рѣта, който се

спуска отъ върха на северъ и носи името „Дълги дѣлъ“.

Слънцето отдавна бѣше изгрѣло и заливаше съ топли лъчи Карловското поле и издигащиятъ се надъ него величественъ Балканъ. Пжтеката по която вървимъ, започна отъ северо-западния край на града между лозята и розовитѣ градини презъ мѣстността Бадемлика и скоро започна да се издига стрѣмно надъ пролома на Карловската рѣка. Подъ насъ ниско е Карловскиятъ водопадъ, а по-долу електрическата юзина за освѣтлението на града и за нѣколко индустриални предприятия.

Не следъ много изкачване предъ насъ е величествената гледка на водопада, който се образува отъ отбитата вода, която отива за електрическата юзина. Височината на този изкуственъ водопадъ е надъ сто метра и помрачава славата на Сучурума. Следвайки пролома на Карловската рѣка, минаваме покрай бента на електрическата юзина, изпълненъ съ бистра като сълза планинска вода,

и достигаме въ подножието на върха Хубавецъ, където се сливатъ Малката и Старата Карловски рѣки. Малката иде откъмъ връхъ Амбарица, а старата откъмъ в. Купена, при изворитѣ на която е Карловската хижа „Юмрукъ-чалъ“. Тъкмо до водослива има горски домъ, който при нужда може да се използва за туристически подслонъ.

Нашиятъ пѣтъ води по течението на Малката рѣка. Пжтеката вече е заснѣжена и на нѣколко мѣста затрупана отъ дълбоки прѣспи. Колкото по-високо се изкачваме, снѣгътъ става все по-дълбокъ, а когато излѣзохме изъ дебритѣ на гората, магарето, което бѣхме наели отъ Карлово да носи раницитѣ ни до билото на планината, и то главно по стрѣминитѣ подъ самото било, започна да затѣва до коремъ. Следъ нѣколко опита да му намѣримъ удобно мѣсто за преминаване, убедихме се, че нагоре то не ще може да върви, свалихме си раницитѣ и го освободихме да си отиде обратно въ Карлово, докато е още рано. Метнахме тежкитѣ раници на грѣбъ и поехме нагоре. Изпърво раницитѣ ни се сториха много тежки, но колкото по-нагоре се изкачвахме, почнахме да не ги усѣщаме. Даже и на най-стрѣмното мѣсто, където преди нѣколко години гледахме съ съжаление единъ пжтникъ, който се изкачваше нагоре съ тежка торба на грѣбъ, сега не усѣтихъ тежината на раницата си.

Къмъ 3½ часа следъ обѣдъ приближихме билото на планината между Амбарица на западъ и Купена на изтокъ. По това време почнаха да се показватъ първитѣ признаци на бурята: тъкмо надъ Амбарица се показаха смѣсени червени и тъмни облаци въ голѣмо движение, а излѣзлиятъ вече вѣтръвъ посѣше ниско до земята снѣгъ отъ изтокъ къмъ западъ.

Въпрѣки че най-опитниятъ и най-мощниятъ отъ трима ни почувствува стомашно разстройство, а по едно време се оплака и отъ схващане на крака, благодарение на не-обикновената му воля, къмъ 4 часа следъ обѣдъ бѣхме на билото, почти до връхъ Амбарица.

Вѣтрътъ се усили и ние по необходимостъ трѣбваше да напустнемъ билото, безъ да можемъ да се налюбуваме на великолепно освѣтения отъ залѣзващото слънце в. Купенъ и безъ да направимъ поне една единствена снимка. Побързахме да намѣримъ пжтеката

подъ върха Амбарица. Знаехме, че тя е връзана въ северния склонъ на върха надъ Платнишкитѣ ярове. Последнитѣ носятъ името си отъ двама братя отъ Платнишка махала на с. Колибето, сега преименувано Черни Осъмъ. Преди много години, презъ м. Февруарий двамата братя пжтували за Карлово. Като минавали презъ това мѣсто, съборила се върху тѣхъ снѣжна лавина, въ която загинали. Намѣрили ги чакъ презъ пролѣтѣта.

Пжтеката, която води отъ билото за Дълги дѣлъ, сега е съвсемъ затрупана съ снѣгъ. Едва се забелязватъ очертанията ѝ, но ние следваме нейната посока по хоризонтала и правимъ голѣми усилия да се доберемъ до Дългидѣлъ. Вѣтрътъ, обаче, се превърна въ истинска буря, която ни затруднява всѣка стѣпка. Съ голѣми усилия и голѣма предпазливостъ да не паднемъ въ пропастьта на Платнишкитѣ ярове, ние се предвиждаме стѣпка по стѣпка къмъ целѣта. Изведнажъ се подхлѣзнахъ надолу въ пропастьта, но бѣхъ задържанъ отъ другаря, съ когото се бѣхме вързали съ вѣже, единственото ни снаряжение за високопланинска екскурзия. Оставатъ още около 200 метра до билото на Дълги дѣлъ, обаче снѣгътъ става все по-твърдъ и не може повече да се пробива. И ето ни, едва прикрепени, стоимъ надъ пропастьта. Другарятъ, който вървѣше напредъ, съобщи, че е съвсемъ заледено и напредването е невъзможно. Съ единствения пикелъ се опитахме да копаемъ стѣпки, но се оказа невъзможно. Бурята бушуваше и ни засипваше съ снѣгъ.

Увиснали като мухи на северната страна на връхъ Амбарица, направихме кратко съвѣщание и решихме да се спустнемъ низъ Платнишкитѣ ярове въ най-близката гора, която гледахме ниско подъ насъ. Слизането бѣше много рискувано и ако скоро не бѣхме попаднали на по-мекъ снѣгъ, едва ли щѣхме да успѣемъ да се доберемъ благополучно до гората. Въпрѣки дълбокия снѣгъ, който много затрудняваше движението ни, ние бързахме съ всѣки сили къмъ спасителната, но съвсемъ непозната гора. А край гората долу се виждаха огромни скали, които трѣбваше да обходимъ, докато не се бѣше съвсемъ стъмнило. Въ най-голѣмото увлѣчение на спущането, другарятъ, който вървѣше напредъ, съвсемъ неочаквано извика: „Кракътъ ми!“ Спрѣхме се. Оказа се, че сж се

вр. Амбарица — южния склонъ

си. Н. Сахатчиев

схванали мускулитъ на крака му и не е въ състояние да се помръдне. Това ни смути доста, но схващането му скоро се размина и ние продължихме надолу. Но не бѣха минали и 15 минути ходъ и азъ усѣтихъ сѣщо такова схващане. Пакъ спрѣхме, докато ми премине схващането.

По тъмно стигнахме гората.

За да избѣгнемъ бурята, която все по-силно и по-силно бушуваше, навлѣзохме доста дълбоко въ гората, като слизахме по единъ улей съ много водопади, чиято стръмност не усѣтихме отъ голѣмия снѣгъ. Това е било началото на единъ отъ Срѣдоцитъ. Колкото по-надолу слизахме, ставаше все по-непроходимо и къмъ 7 и 30 часа принудихме се да спремъ въ основата на единъ водопадъ до едно огромно буково дърво, повалено отъ бурята. Решихме да запалимъ огънь и да прекараме нощта на това мѣсто, не по-широко отъ 4 квадратни метра. Начупихме сухи клончета отъ събореното дърво, поставихме ги на самия снѣгъ, турихме и единъ вестникъ, полѣхме ги съ спиртъ и запалихме. Скоро закрепна малъкъ огнецъ, който повече свѣтѣше, нежели грѣеше. Дървата ни

бѣха много малко. Около насъ дълбокиятъ снѣгъ бѣ всичко затрупалъ и не можехме да намѣримъ дребни дърва. Бравичката, която носѣше единъ отъ другаритъ ни, не ни помогна, защото нѣмахме сили да пресѣчемъ и най-близкостоящото до насъ дърво. Облѣкохме си кожухчетата и непромокаемитъ панталони и палта, а другарѣтъ, който презъ цѣлия день не се чувствуваше добре, се уви въ едно платнище и легна на снѣга настрана отъ огъня и скоро захърка, а ние двамата седнахме край огъня и зачакахме спокойно да мине нощта.

Понеже се бояхме да не се простуди, често будѣхме заспалия другаръ, като му викахме: „Въ този хотелъ не е позволено да се хърка!“ Презъ нощта събрахме всички дребни дръвца около насъ и съ тѣхъ успѣхме, съ голѣми икономии, да изкараме до сутринята, като често духахме изгасващия огънь.

Така безинцидентно прекарахме нощта. Още преди полунощъ бурята затихна. Звездитъ започнаха да се губятъ, заоблачи се и стана по-топло, а следъ полунощъ почна да вали снѣгъ, отначало по-слабо, а къмъ сутринта на парцали.

Нѣмахме нито капка вода. За да навѣсимъ застѣхналитѣ си уста, трѣбваше да топимъ снѣгъ на огъня — отъ едно канче снѣгъ се получаваше една глѣтка вода, пълна съ вжгленчета. Не бѣхме обѣдвали, нито вечеряхме. Храна имавме, но никому не се ядѣше. Единиятъ отъ другаритѣ се лѣкуваше съ гладъ, а другиятъ другаръ и азъ презъ ношъта хапнахме по нѣколко сушени сливи...

Часовникътъ ми бѣше избързалъ съ часъ и половина. . . Въ 8 часа сутринъта още не бѣше свѣтло. Едвакъмъ 9 часа малко се развидели. По барометра разбрахме, че се намираме на 1700 метра височина.

Напустнахме наложения ни бивакъ и огасналия огънь и поехме надолу по улея на Срѣдока, съ надежда, че ще срещнемъ нѣкоя горска пжтека! Не предполагавме какви препятствия ни чакатъ! . . .

Колкото се смѣквахме по-надолу, водопадитѣ ставаха все по-чести и по-високи. Докато се предвижвахме въ дълбокия снѣгъ, спущането ни по водопадитѣ ставаше съ вжжето и безъ него, обаче по едно време въ дѣното на единъ водопадъ се [показа вода. Спущането значеше да измокримъ не само краката си, които вече бѣха мокри, но и дрехитѣ си. За да избѣгнемъ водопадитѣ, решихме да минемъ въ страни изъ рѣдката гора.

Брѣговетѣ на дола, обаче се оказаха много стрѣмни и само благодарение да дълбокия снѣгъ можехме да се задържаме. Но колкото повече напредвахме, ставаше все по-стрѣмно и вѣроятността да излѣземъ на равно изчезваше. Налагаше се да се върнемъ обратно и да търсимъ изходъ на отсрещната страна. Така нѣколко пжти ни се наложи да се изкачваме и слизаме, съ което изгубихме нѣколко часа и доста се изморихме. Най-после достигнахме единъ водопадъ, високъ 30 — 40 метра. Решихме, че е безсмислено на дълго да го обхождаме, а просто близко до пропастьта да минемъ въ страни. Това бѣше много опасно, но снѣгътъ ни удържаше и успѣшно минахме пропастьта надъ водопада. На слизане се спуснахме по задница.

Слѣзохме пакъ въ дола съ очакване нови препятствия, но не бѣхме вървѣли нито нѣколко минути, предъ насъ се показа частъ отъ колиба — навесъ отъ нѣколко цепеници, наредени на четири кола. Радостъта ни бѣше голѣма. Това бѣше признакъ, че вече сме въ областъ, кждето нѣкога сж идвали хора. До тукъ нѣмаше следи нѣкога да е стѣпвалъ човѣшки кракъ. Навѣрно голѣмиятъ водопадъ е предѣлътъ между обитаемото и недостѣпното.

Въ увѣчението ни, че сме близко до населено мѣсто, стори ни се, че насреща ни иде човѣкъ съ тояга. Викнахме нѣколко пжти, но отговоръ не последва.

Разбрахме, че нѣмаше никой предъ насъ освенъ единъ храстъ, който ми бѣше далъ иллюзията на човѣкъ.

Спрѣхме се при остатъка отъ колибата и запалихме спиртника. Единъ отъ другаритѣ използва случая да събуе обувката си, които бѣха пълни съ ледена вода отъ навлѣзлия вжтре снѣгъ. Единиятъ му кракъ бѣше почти примръзналъ, а освенъ това и нараненъ. Разтъркахме го съ снѣгъ и спиртъ. Обу си сухъ чорапъ, върза разраненото мѣсто съ една кърпа, защото другъ превързоченъ материалъ нѣмахме.

Чаятъ скоро стана. Пихме по една чашка и скоро трѣгнахме, понеже бѣше два часа следъ обѣдъ, снѣгътъ валѣше на голѣми парцали, а изходътъ отъ това мѣсто още не бѣхме съзрѣли. Следъ като се полутахме по двата брѣга на рѣката и следъ едно последно рискувано спущане съ вжже, намѣрихме пжтека, добре очертана, която най-после наистина ни изведе въ с. Колибето. Другъ признакъ, че пжтьтъ ни е къмъ населено мѣсто, бѣха множество надписи по дърветата, а по-надолу и огромнитѣ стѣпки на вълкъ, който скоро е бродилъ по тѣзи мѣста.

Следъ три часа усиленъ ходъ стигнахме при „Смѣситѣ“ — сливането на р. Гребенецъ съ р. Черни-Осѣмъ, кждето се намира дърводѣлската фабрика на Семерджиевъ, отъ гр. Троянъ. Тамъ получихме удобенъ подслонъ.

НЪЩО ЗА МОРФОЛОГИЯТА И БИОЛОГИЯТА НА ПЛАНИНАРИТЪ

Отъ Янко Млакаръ — Любляна

Родътъ на планинаритъ се яви на свѣта много късно. Нѣкои учени твърдятъ, че неговото начало наистина датира отъ стария вѣкъ, но това предположение е безъ всѣкакво основание. Неоспоримо доказано е обаче, че следитъ на първия планинаръ произхождатъ отъ втората половина на 18-ия вѣкъ. Неговото научно име е: „*homo alpinus*“. Отъ тука произлиза сѣщо и името „алпинистъ“, което е станало по сѣщия начинъ както и други имена, окончаващи на „истъ“: криминалистъ, телеграфистъ, кларинетистъ, басистъ, полицистъ, юристъ, батистъ и пр. Словенскитъ „пуристи“, които избѣгватъ чужденцитъ, му дадоха името „планинаръ“. Наистина, нѣкои намираха името „алпинистъ“ (бергшайгеръ) като по-подходящъ, но въ последно време имената „планинаръ“ въ мъжки родъ и „планинарка“ въ женски родъ, добиха все повече и повече разпространеностъ. Въ началото се мислеше, че родътъ на планинаритъ нѣма женски родъ. Това бѣше голѣма, макаръ и не фатална заблуда, станала поради това, че жената, докато мълчи, мъчно се различава отъ мъжътъ, но когато пѣкъ вика, лесно е да я познаете по нейния високъ гласъ. По брой, планинаритъ сѣ били на времето много повече отъ планинаркитъ. Но отъ както родътъ на планинаритъ почна много да се увеличава, то и броятъ на планинаритъ сѣщо се увеличава постоянно. Рѣдко се срѣща вече група, въ която да нѣма жена. Тѣхната грижа къмъ по-младитъ е много нежна. — Тѣ ги водятъ само на такива мѣста, кждето нѣма опасностъ, въпрѣки, че въ кѣщи може да се изложатъ и на най-голѣми опасности. Понеже въ последно време родътъ на планинаритъ много бързо се умножава, има опасностъ сѣщиятъ да не би съ време да изтласка дивитъ кози и други планински животни. Преди войната, човѣкъ можеше да ходи съ часове по нашитъ планини безъ да срѣщне нѣкой планинаръ. — Днесъ ги срѣщаме навсѣкжде по планинитъ, въ по-голѣми и по-малки групи.

Планинаритъ най-лесно се познаватъ по торбитъ. Въ това отношение тѣ приличатъ

горе долу на двуутробни животни (лат. марзупиалиа), само че нѣматъ торба на корема, а на гърба, и за разлика, въ нея не носятъ по-малкитъ си, като двуутробнитъ животни, а храна и други потребности. Торби иматъ и мъжетъ и женитъ, но съ тая разлика, че торбитъ на мъжетъ сѣ обикновено по-тежки и по-натрупани отъ тия на женитъ.

Планинаритъ спадатъ къмъ ония живи сѣщества, които приспиватъ по-голѣмата частъ отъ годината. Презъ октомврий, когато планинитъ побѣляватъ отъ снѣгъ, а най-късно презъ ноемврий, тѣ се скриватъ въ дупкитъ, приспиватъ докато се стопи снѣгътъ често пжти до кжсна пролѣтъ, а нѣкога даже и до лѣтото.

Известно изключение правятъ планинскитъ скиѡри и планинскитъ звѣрове, които спатъ презъ топлото лѣтно време и излизатъ само когато снѣгътъ падне.

Планинаритъ живѣятъ до дълбока старостъ, до 90 години и повече, ако преди това не умратъ. Не се числятъ къмъ вреднитъ животни, макаръ, че човѣкъ нѣма голѣма полза отъ тѣхъ. Най-голѣми облаги допринасятъ на тѣй нареченитъ планинарски дружества, които изключително за тѣхъ създаватъ по планинитъ тѣй-нареченитъ планински домове, кждето ги снабдяватъ съ нуждната храна и нуждното, а често и не-нуждно питие. Въ замѣна на това ги стрижатъ. Планинаритъ иматъ, както се знае, много хубава вълна, която се цени въ цѣлия свѣтъ. Планинаритъ днесъ сѣ разпространени по цѣлия свѣтъ. Най-много ги има въ Европа. Въ обществото планинарѣтъ много бързо свиква къмъ хората и научава разни изкуства. Въ рода на планинеца, науката е становила до днесъ следнитъ племена: Обикновенъ планинаръ (*homo vulgaris*), планински викачъ (*homo alpinus ululans*), планински поръ (*homo alpinus putorius*), планински пълзачъ (*homo alpinus reptans*), планински лалугеръ (*homo alpinus hypudäus*), голъ планинаръ (*homo alpinus nudus*), планински скиѡръ (*homo alpinus hiemalis*), планинска бѣлха (*homo alpinus pulex*), и

планински грабителъ (homo alpinus garax).

1) Обикновеният планинаръ (h. alp. vulgaris) намираме навсякъде по равнини и долини. Въ по-близки мѣста, явява се и върху скалитѣ, въ по-голѣми групи. Когато сягътъ се стопи, може да се срѣшне сжщо и по високитѣ планини. Той много обича червената боя и затова планинарскитѣ дружества означаватъ пѣтищата къмъ тѣхнитѣ хижи съ червени знаци и по този начинъ привличатъ обикновенитѣ планинари въ своитѣ домове и хижи. Тамъ ги напояватъ и нагояватъ, а следъ това ги стрижатъ. Мжжетѣ обикновено иматъ повече вълна, отколкото женитѣ, затова пазачитѣ на хижитѣ повечето стрижатъ мжжетѣ. Много интересно е когато човѣкъ гледа обикновения планинаръ какъ се държи по пѣтя. Докато вижда червени знаци, той е веселъ и въ добро настроение. Когато тѣ изчезнатъ, той става безпокоенъ и се оглежда наоколо и търси да намѣри каквото и да е червено. Случило се е вече такъвъ планинаръ да се върне назадъ, защото не е намѣрилъ никакви знаци.

Обикновеният планинаръ не е вреденъ, най-често той е спокойна и кротка натура и много бързо свиква къмъ редовенъ животъ.

2) Планинскиятъ викачъ (h. alp. ululans) се различава отъ другитѣ планинари особено поради това, че обича да вика и крещи навсякъде и постоянно се дере. Учениитѣ твърдятъ, че по този начинъ той изразява своитѣ приятни и неприятни чувства. Когато пѣхти на горе по стрѣмнината съ пълна торба, той се спира тукъ таме и гласно се провиква и изпѣшква, най-много поради това, че торбата го натиска. Когато стигне при студенъ изворъ, той вика отъ радостъ. Ако пѣлзи между скали и стени, той си дава куражъ чрезъ пѣене. Това се забелязва особено на „Кредарица“ презъ време на горѣшитѣ месеци. По Малкия и Голѣмия Триглавъ се изказватъ много викачи, които се дератъ съ все сила, че да се чува съ часове на далече. Това крещене ги прави отвратителни и неприятни, особено пѣкъ защото известяватъ пристигането си въ планинскитѣ хижи, денемъ или ношемъ, съ високо викане и събуждатъ отъ сладъкъ сънъ планинаритѣ отъ други племена. . . Планинскитѣ викачи сж много вредни. Съ своитѣ отвратителни крѣсѣщи тѣ изкарватъ отъ хижитѣ другитѣ

планинари, плашатъ дивеча, смушаватъ планинския миръ и сж опасни за стадата, които пасятъ по планинитѣ, защото търкалятъ камѣни по наанадолицата; това грозно дѣло извършватъ все съ неприятни викове.

Викачитѣ се катерятъ по планинитѣ въ по-малки и по-голѣми групи. Отъ тѣхъ се дератъ повече мжжетѣ, понеже иматъ силни и грозни гласове. По нѣкой пѣтъ се обажда и нѣкоя жена съ своя пискливъ гласъ. Ако при планинарскитѣ родове може да се говори за култура, то викачитѣ стоятъ на много ниско ниво. Специалиститѣ твърдятъ, че много мѣчно може да се дресиратъ. Пазачитѣ на планинскитѣ хижи не ги обичатъ, понеже имъ разпрѣскватъ другитѣ планинари, които иматъ хубава и гѣста вълна, докато стриженето на викачитѣ не си заслужава труда.

3) Планинскиятъ поръ (h. alp. putorius) редовно обикаля планинскитѣ хижи и домове, кждето се напоява и нагоява добре, следъ това мълчешкомъ изчезва, а пѣкъ пазачитѣ изпива една студена вода по (изгубената) вълна. Преди свѣтовната война тѣ не сжществували още, понеже между тѣхъ нѣма жени; нѣкой изследователи твърдятъ, че кризата ги е създала, смѣтамъ обаче, че тая хипотеза нѣма да се одържи. Опитътъ учи, че въ всѣко едно племе най-напредъ се проявяватъ мжжетѣ, а следъ това женитѣ. Така ще да е вѣроятно и съ планинскитѣ порове. Нѣкои пазачи на хижи, за да се запазятъ отъ вредитѣ които имъ причиняватъ пороветѣ, стрижатъ планинаритѣ посреда планината. Вредата отъ планинскитѣ порове е очевидна.

4) Планинскиятъ лалугеръ (h. alp. hypodäus) се различава отъ обикновения такъвъ, които причинява вреди на градинитѣ особено поради това, че не гризе коренитѣ, а напротивъ, откъсва цѣлото растение. Тревата не му е особено вкусна, а налита само на цвѣтя. Той изяжда всичко, каквото вижда. Поради това причинява на планинската флора грамадни вреди. Най-много обича сухи билки. За тази цель, той свързва цвѣтя въ букети и ги закачва или на торбата на гърба си или на главата си, за да изсъхнатъ отъ потѣта. Презъ пролѣтѣта, планинскитѣ лалугери не причиняватъ особени вреди, понеже се задоволяватъ съ нарциси и подобни други цвѣтя, които иматъ така дълбоки корени, че тѣ не сж въ състояние да ги изкоренятъ. Презъ лѣтото най-много обичатъ да ходятъ

СНѢЖНИ ЦВѢТОВЕ

снимка П. ШАНДУРКОВЪ

за еделвайс и синчец . . Въ нѣкой страни, планинскитѣ лалугери сѣ унищожили вече цѣла планинска флора. Казватѣ че челоувѣ-коядитѣ, които сѣ свикнали сѣ човѣшко месо. много мѣчно могат да привикнатѣ къмѣ друга храна. Сѣщо така трудно е да се отвикнатѣ и планинскитѣ лалугери да не опустошаватѣ нашитѣ планини. Въ последно време сѣ издадени остри наредби противѣ тѣхѣ, които обаче не помагатѣ достатѣчно, понеже общественитѣ органи не ги провеждатѣ. Докато между останалитѣ племена броятѣ на мѣжете е по-голѣмѣ, междѣ лалугеритѣ преобладаватѣ женитѣ. Само на необходимитѣ мѣста изключително мѣже бератѣ еделвайсѣ. Отбелязано е вече нѣколко пѣти, че по пѣти тѣ сѣ предали на женитѣ набранитѣ цвѣти,

5) Планинскитѣ пѣзачѣ (*h. alp. tetuans*) живѣе само въ високитѣ планини, пѣкъ и тамѣ само по севернитѣ, источнитѣ южнитѣ и западнитѣ стени. При насѣ сѣществуватѣ отѣ последнитѣ 30 години, а за пѣрви пѣтъ е забелязанѣ въ Триглавската северна стена. Тамѣ го намиратѣ и днесѣ най-лесно въпѣрки, че е почналѣ да се явява и по други скали. Отѣ мѣсността „Врата“ често могатѣ добре да се видятѣ какѣ пѣзатѣ по двама — трима (въ по-голѣми групи обикновено не се явява) върху стени, стѣлби, греди, надвеси стрѣмнини, скали, въ пещери, надѣ пропасти и пр. пр. Тѣ внимателно избѣгватѣ червено означенитѣ пѣтища. Напр. маркировкитѣ на „Рявина“, „Урбановѣ връхѣ“ и пр. сѣвсемѣ сѣ ги пропѣждали. Възѣ основа на това, специалиститѣ твърдятѣ, че планинскитѣ пѣзачи особено мразятѣ червения цвѣтъ, което не е така рѣдко явление и въ животинския свѣтъ. Така напр. младѣ бикѣ и пуякѣ сѣ настроени много неприятелски противѣ червената боя.

Между планинскитѣ пѣзачи женитѣ сѣ много редки и никога не се явяватѣ сами, а постоянно сѣ компания на 1 или 2 мѣже. Малки пѣзачи още не сѣ били водени. Поради това нѣкой твърдятѣ, че тѣ въобще не сѣществуватѣ. Добри познавачи пѣкъ казватѣ, че мѣжетѣ и женитѣ не отиватѣ вече по скалитѣ щомѣ иматѣ малки, а сѣвсемѣ дегенериратѣ и ставатѣ сѣ време най-обикновени планинари отѣ племето „*h. alp. vulgaris*“.

На тѣзи пѣзачи всѣка година се случватѣ все повече и повече нещастия и отбелязватѣ се една тревога, че сѣвсемѣ ще се уни-

щожатѣ и поради това голѣма е опасността това племе следѣ време да изчезне.

За да се попречи на това, въ последно време се образуваха тѣй нареченитѣ спасителни команди, които тѣрсятѣ пострадалитѣ пѣзачи. Тѣ сѣ вече спасили много такива, разбира се ако ги намѣрятѣ още живи. Спасенитѣ пѣзачи сѣ много благодарни на спасителитѣ си и се оставятѣ безѣ съпротива да ги поставятѣ на сигурно мѣсто.

Планинскитѣ пѣзачѣ въобще не е вреденѣ, а сѣщо така не е и отѣ особена полза. Вѣлната му е много рѣдка. Затова и въ по-добре уреденитѣ хижи той е доста рѣдѣкъ гостѣ.

6) Сѣщо и голиятѣ планинарѣ (*h. alp. nudus*) се прояви въ по-новото време, по-право въ последнитѣ години, когато голотата между хората започна да се разпространява. Нѣкои тѣлкуватѣ девизътѣ „Обратно къмѣ природата“ така, че хвърлятѣ дрехитѣ си парче по парче. Затова дамитѣ ходятѣ по известни и неизвестни бански курорти, въ облекла, които едва биха стигнали за мостра на материя отѣ която се правятѣ бански костюми, а господата въ такива бански гашета, въ сравнение сѣ който прочутитѣ Адамовѣ смокиновѣ листѣ можелѣ да служи за банска хавлия. Тѣкмо по това време се появиха по планинитѣ голи планинари отѣ двата пола, мѣже и жени, облечени въ бански костюми, намадени до крайностѣ, и макарѣ така облечени, тѣ отиватѣ въ хижи и влизатѣ въ контактѣ сѣ обикновени планинари и въпѣрки това не промѣнятѣ самосѣзнанието си. За каквато и да е култура не може да се говори. Голиятѣ планинарѣ нито е вреденѣ, нито е полезенѣ.

7) Планинскитѣ скиѣорѣ (*h. alp. hiemalis*) има стѣпала, отпѣредѣ отзадѣ, несѣразмѣрено одѣлжени въ следствие на което е много способенѣ за пѣзгане по снѣга. Както споменахѣ по-рано, той прѣспива по голѣмата частѣ отѣ годината, явява се само тогава, когато навали снѣгѣ. Презѣ зимата се срѣща въ по-близкитѣ населени мѣста, когато весело се вѣргалѣ по снѣга, така че е забавно да го гледа човѣкъ. Въ по-низкитѣ наклони преобладаватѣ по брой стари мѣже и жени, както и по-малки. По брѣговетѣ на снѣжнитѣ стрѣмнини се блѣскаатѣ само млади, силни мѣже. Между тѣхѣ рѣдко сѣ ония, които се придружаватѣ отѣ своитѣ или чужди жени. Тѣ иматѣ постоянни едни и сѣщи пѣтища и мѣстности,

където се плъзгатъ. Снабдени сж съ бастуни, за да знаятъ да избѣгватъ пропаститѣ, което говори за известна интелигентностъ. Липса на интелигентностъ обаче е, че не различаватъ дърва отъ дъски и танури, вследствие на което ставатъ вредни. Тѣ се подслоняватъ често въ запустели домове и изгарятъ всичко, каквото имъ падне подъ ржка. Абсолютно нищо не пазятъ, по право казано отъ дървенитѣ предмети не правятъ разлика, тануръ ли е, дъска ли е, пейка ли е, само и само да бжде да бжде отъ дърво и тутакси се изгаря.

И въ полето скиборитѣ причиняватъ отъ време на време вреда, понеже не виждатъ добре, объркватъ понѣкога поникналата трева и нивитѣ съ скиборскитѣ терени: — тѣ ги разравятъ като полски мишки. По нѣкой пжтъ тѣ се нахвърлятъ на влакове, затрупватъ ги съ своитѣ дълги стжпала така, че хората нѣматъ нито кжде да сложатъ багажа си. Заради това между тѣхъ има и такива викачи, които правятъ гюрюлтия, че човѣкъ може да ги смѣтне за планински викачи, съ по-дълги стжпала.

Въ последнитѣ години планинскитѣ скибори извънредно много се умножаватъ. Образувани сж специални дружества, които изкуствено ги подържатъ. Тѣ успѣха чрезъ кръстосване на планинскитѣ дружества „Телемарк“ и „Кристияния“ да създадатъ единъ специаленъ видъ скибори, които се нарича планински скакачъ (h. alp. saltans). Обучаватъ ги да скачатъ отъ специално построени за целта шанци и правятъ съ тѣхъ състезания, които много се харесватъ. За да се подобри домашното племе, внасятъ расови „Скакачи“ чакъ отъ далечна Скандинавия, кжде то има най-много планински скибори.

Когато снѣгътъ се стопи, изчезватъ съ него и планинскитѣ скибори. Задържатъ се още само въ по-високитѣ мѣста. Когато и тамъ снѣгътъ се топи, тѣ се скриватъ въ своитѣ дупки и преспиватъ, докато новата зима не ги събуди отъ лѣтния сънъ.

8) Планински грабителъ (h. alp. gahax) въ сжщностъ не е едно самоизникнало племе, а е повече изродъ отъ планинския скиборъ (h. alp. hiemalis), на когото, по външностъ, доста прилича. Въ планинитѣ той се явява обикновено чакъ когато планинскитѣ хижи и домове сж затворени и пусти. Той е извънредно вреденъ, понеже има обичай да

влиза въ кжшитѣ презъ прозорцитѣ въброятно поради това, че презъ тѣхъ най-лесно може да се навлезе и по този начинъ си отваря пжтъ. По-силни мже се стремятъ и ктмъ вратитѣ, които отварятъ на сила, макаръ че сж заключени. Когато планинскитѣ грабители си отиватъ, оставатъ вратитѣ и прозорцитѣ отворени, за да може хижата добре да проветрява следъ тѣхъ.

Планинскиятъ грабителъ оставя своята жена и по-малки — както се твърди — въ сигурни скривалища и не ги води никога съ себе си по своитѣ грабителски походи. Това твърдение обаче е заблудително, особено колкото се отнася за женитѣ. Единъ ловецъ отъ Бохинъ ми е разказвалъ, че въ една ловджийска хижа заварилъ 3 планински грабители, между които била и една жена. Тозъ, който следъ тѣхъ прегледалъ инвентара си, забелязалъ, че наредъ съ захара и чая му е изчезналъ и сапуна за миене — ако се сжди по това, въ какво състояние оставатъ хижитѣ, въ които успѣватъ да навлѣзатъ, трѣбва да мислимъ, че го ядатъ.

9) Планинската бълха (h. alp. pulex) по външността си прилича — въпрѣки името си — на другитѣ планинари. Различава се отъ тѣхъ само по подметкитѣ, на които има остри клинци, които имъ позволяватъ да се движатъ по наснежени и заледени мѣста. Нѣкои представители на теорията за развитието твърдятъ, че необходимитѣ за животъ крайници, при нѣкои видове, сж се развили постепенно. Едно ясно доказателство за това твърдение, въ най-новото време, е тъкмо планинската бълха. Докато е ходила само по низкитѣ и слабо наклонени ледници, имала е само 4 клинци и то между петата и стжпалото. Отъ както обаче е била принудена да отстѣпи на туриститѣ, които съ своитѣ автомобили започнаха да обезпокояватъ даже и висопланинския свѣтъ, и да се оттегли все по-високо и по-високо на най-стрѣмнитѣ ледници, броятъ на клинцитѣ се увеличи и раздѣли съразмѣрно по цѣлата подметка. Така, въ последно време се намиратъ единични екземпляри, които иматъ 10 и 12 клинци.

Родината на планинската бълха сж ледниците, особено пукватинитѣ. Широкитѣ пукнатини тя обикаля, а по-тѣснитѣ — прескача. Отъ тукъ и името ѝ бълха.

При хубаво време забелязваме ги много лесно, още при зори, какъ плъзятъ по 2 па

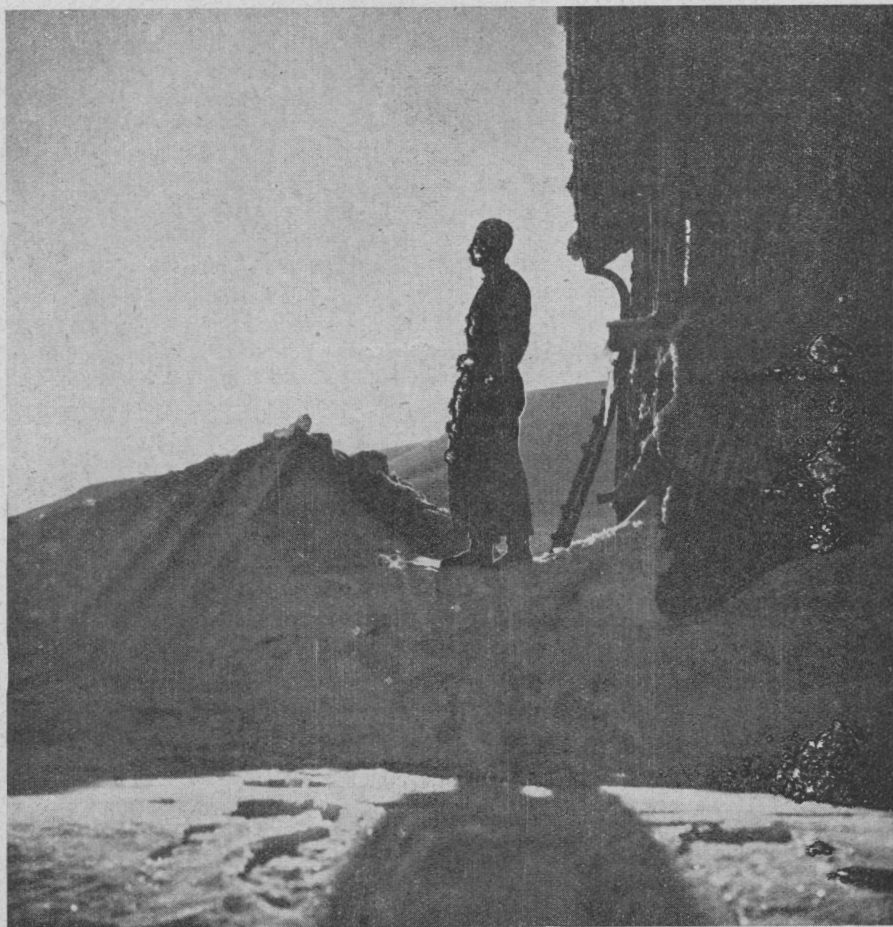
повече изаедно, свързани помежду си с нѣкакви вжжета, които изпущатъ отъ пояса си, като паяка концитѣ си. Когато стигнатъ на суха земя, развързватъ се и завиватъ вжжетата на гърба си, за да може пакъ лесно да ги употребятъ.

Своитѣ жени и по-малки тѣ оставатъ обикновено въ по-низко положенитѣ крайща. Поради това, женитѣ много рѣдко се явяватъ по стрѣмнитѣ ледници, а по-младитѣ — въобще не. Даже и мъжетѣ — както предпола-

гатъ известни учени — напускатъ своя студень домъ щомъ си намѣрятъ партньорка (другарка). Въ такъвъ случай, следъ много кратко време, клинцитѣ падатъ и планинскитѣ бълхи не изпущатъ вече вжжета.

Планинскитѣ бълхи не сж вредни. Тѣ обаче сж отъ полза за ония, които построяватъ планински хижи по скалитѣ, кждето лесно се намиратъ. Алкохолни питиета не поглеждатъ, а поглъщатъ голѣми количества чай и млѣко и при това се държатъ съвсемъ прилично.

Прев. Л.

Планинарѣтъ

сн. П. Шандурковъ

ЧЕРНО МОРЕ

Отъ Георги К. Георгиевъ

Другитъ народи иматъ своитъ морета и океани, владѣятъ и използватъ безбрѣжни водни пространства. Ние българитъ имаме само Черно море. И отъ брѣговата линия на това малко Черно море владѣемъ нищожна частъ — 300 клм.

Цѣли 13 вѣка нашитъ предци сж живѣли край него и не сж го опознали. Може би тѣ сж заставали предъ него въ захласъ, стояли сж съ часове, онѣмѣли предъ необятната водна ширь, но никога не сж го почувствували като свое, като прародина. Тѣ се чувствували силни на сушата. Тѣхната стихия е билъ влажниятъ и рохкавъ черноземъ. И затова не сж смѣли да нагазятъ морето, бояли се отъ него.

Едвали се събужда родовата паметъ и у днешния българинъ — ултрамодерниятъ човѣкъ на XX вѣкъ — когато той застане край морето. Защото той познава всички холивудски величия, прекрасно рита топки, а не познава още своето хубаво море.

Финикийцитѣ, тѣзи „микроби на морето“, сж познавали Черно море 26 вѣка пр. Р. Хр. А най-старитъ жители на неговитъ брѣгове сж или кимерийцитѣ. Най-старото име, обаче, засега е останало отъ скититѣ. Тѣ го наричали „А к ш а е н а“ (А х ш е н а) — тъмно-цвѣтно. Старитъ гърци го наричали Аксейнось (Негостоприемно), а по-късно презъ VII в. преди Хр., Евксейнось (Гостоприемно). Нѣкои стари писатели го наричали още Скитско море, Майка на моретата (заедно съ Азовско море). Най-известното име е Понтось Евксинось (Гостоприемно море), Понтийско море или само Понтъ. Нѣкои го наричали Диталасось (Двуморие — раздѣлено на две: Черно и Азовско морета). Презъ VIII—X в. сл. Хр. арабитъ го наричали Нейтось (Сурово море), Римско море, Славянско море, море на българитъ, руситъ, печенегитъ и маджаритъ, Бонтась и др. По късно е наричано Судакско море, Сурожско море Турцитъ го наричали Bahri Eswed. Наричано е още Велико море, Mer Grecpor, Маври паласа и др.

Сегашното му име се е появило въ срѣднитъ вѣкове. Наричали сж го Черно море въ смисълъ на „бурливо“, „опасно“, „лошо“

за корабоплуването. Името му не се оправдава, защото то не е толкова лошо и негостоприемно. Напротивъ, въ него ставатъ най-малко корабокрушения.

Началото си води отъ третично време. Сегашно Черно море е останка отъ праисторическото Сарматско море. Дълго време Черно море е било самостоятелно и по-слабосолено. Едва презъ ледниково време (дiluвиума) се съединява чрезъ Босфора и Дарданелитъ съ Срѣдиземно море.

Черно море е издѣнка, единъ голѣмъ заливъ на Срѣдиземно море. Намира се въ източната частъ на Европа и мие брѣговетъ на България, Ромѣния, Русия и Турция. Това е грамадна водна ширь съ поврѣхность 424,000 кв. клм. и обемъ около 496,000 куб. клм. Поврѣхностьта му е съ около 1 метъръ по-висока отъ тази на Мраморно и Егейско морета. Срѣдната му дълбочина е 1,650 м., а най-голѣмата му дълбочина е 2,244 м. (въ нашитъ учебници е дадена погрѣшно 2,618 м.). Около българския брѣгъ минава тѣй нареченото „Дяволско течение“, което започва отъ делтата на Дунава и Азовско море съ посока къмъ Босфора. Дължи се на голѣмия приливъ на вода отъ вливащитъ се рѣки и по-слабото изпарение. Тази е причината и за по-високото му ниво отъ това на Мраморно и Егейско морета.

Българскиятъ брѣгъ е слабо начлененъ. Острови въ истинския смисълъ на думата нѣма. Има 5 островчета (крайбрѣжни скали и пѣсѣчни насипи): Св. Анастасия, Св. Иванъ (най-голѣмо), Св. Петъръ, Св. Кирикъ и Св. Тодоръ. Крайбрѣжието ни не е богато и съ езера. По-важни сж Варненското и Гебедженското езера, които сж лимани. (Доскоро тѣзи езера се наричаха погрѣшно Девненски). Други сж Анхиалската лагуна (крайморско блато) и бургаскитъ езера: Атанаскойско, Ваякойско и Мандренско, които сжщо сж лимани (удавени рѣчни долини).

Дъното на Черно море е покрито главно съ тѣй наречената континентална тиня — синкава или сивосинкава. Въ северната му частъ голѣми пространства сж покрити съ грамадни натрупвания отъ живитъ водорасли

„филофора“ и образуватъ подводно филофорно поле.

Черно море е слабосолено. Отнасятъ го къмъ срѣдносоленигѣ морета. Срѣдната му соленостъ е около 18‰, а въ дълбочинитѣ е до 22‰. Отъ солитѣ му $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ е готварска соль (NaCl). Има магнезиевъ хлоридъ, калиевъ хлоридъ, магнезиевъ сулфатъ, магнезиевъ карбонатъ, йодни и бромни соли. Около нашия брѣгъ солеността му е 16—17‰. Има още органични вещества, а въ дълбочинитѣ отъ 180 м. до дъното има сѣроводородъ (H_2S). Може би то е единственото море, въ дълбочинитѣ на което има постоянно сѣроводородъ. За произхода на H_2S има различни обяснения. Най-приемливо е, че разтворениятъ въ водата гипсъ подъ влияние на анаеробни бактерии (напр. Микроспира) се разлага и дава отровния сѣроводородъ. Слабата соленостъ се обяснява съ голѣмия притокъ на сладка рѣчна вода.

Цвѣтътъ на водата му е свѣтлозеленъ до тъмносинъ, а прозрачността достига 6—15 м. Покрай нашигѣ брѣгове е 7—14 м.

Както геологически, така и биологически Черно море е самостоятелно море. Въ своитѣ физикогеографски условия то се различава отъ другитѣ морета. Животътъ въ него е сравнително беденъ отъ този на Мраморнои Егейско морета. Причината за това е, че Черно море е студено море. Освенъ това отъ 180—200 м. до дъното нѣма никакъвъ животъ. Причината за това е сѣроводородътъ и липсата на растителенъ планктонъ.

Черно море има самостоятеленъ, своеобразенъ, рѣдко отличаващъ се отъ другитѣ морета животъ. Той е остатъкъ отъ Сарматско време, обогатенъ съ пришелци отъ Срѣдиземно море. Има около 300 вида растения. Отъ тѣхъ водораслитѣ сж най-много — 221 вида: 54 вида зелени, 64 в. кафяви, 103 вида червени и десетина вида синьозелени. Една отъ най-разпространенитѣ е кафявата водорасла Цистозира (дълга до 1.5 м.). Други сж морската салата, Дазия, Порфира, Калитамнионъ и др. Има и морски треви: Зостера, Потамогетонъ и Рупия. Много отъ растенията вирѣятъ на голѣми пространства въ плиткитѣ крайбрѣжия и образуватъ чудни подводни поляни.

Отъ животинското царство имо около 500 вида. Застѣпени сж най-низшитѣ животни — първаци: коренокожни и инфузории.

Особено интересна отъ тѣхъ е морската вѣстулка, наречена Ноктилука милиарисъ, (нощосвѣтка, нощносвѣтки). На нея се дължи чудноватото фосфорисциране, свѣтене на вооата ноще презъ августъ — ноемврий. Свѣтенето на морската вода нощемъ се дължи още на низшитѣ организми Пророцентрумъ микансъ.

Има още хидромедузи, медузи (разпространена е медузата Аурелия аурита (*Aurelia aurita*), актинии, гѣби — животни, морски червеи, черна мида, мидитѣ каменопробивачи, мидата дървоядъ (дървоядецъ, Тередо [навалисъ]), която причинява голѣми вреди на лоджитѣ, геминитѣ и пристанищата. Има стриди, разни охлюви (интересно е малкото охлювче Наса ретикулата (*Nassa reticulata*), въ черупкитѣ на чийто умрѣли индивиди живѣе малкиятъ ракъ — пустинникъ Диогенесъ вариансъ (*Diogenes varians*), много ракообразни: морски желждъ (*Balanus*), скариди, криви раци, омари. Има сжщо и асциди.

Въ Черно море живѣятъ около 122 вида риби: 80 вида чисто морски, 17 преселени, 17 устевы и 7 разновидности. Отъ тѣхъ значение за риболовството иматъ около 60 вида: хамсия, скомбрия, кефалъ, паламудъ, калканъ, барбунъ, нарагъозъ, сардела, леферъ, ставридъ, сафридъ, смарида, леврекъ, попчета, есетровитѣ (моруновитѣ) риби: моруна, пѣструга, есетра, сторионъ. Най-изобилни сж: хамсия, скомбрия (която пролѣтъ се лови подъ името чирозъ), кефалъ, калканъ.

Други риби сж морската лисица (*Raja clavata*) и отровнитѣ риби: драконъ (*Trachinus draco*), морски скорпионъ (*Scorpaena porcus*) и морска котка *Trygon pastinaca*). Има още морска игла, писия, морска кучка, морска мишка, морско конче.

Въ Черно море има и два вида акули, достигащи до 60—70 см. Тѣ не сж опасни за човѣка. Раждатъ малкитѣ си живи. Заради хищничеството имъ ги наричатъ морски кучета. Край брѣговетѣ се срѣщатъ много чайки и други морски птици. Живѣятъ сжщо и бозайници. Такъвъ е делфинътъ. Има три вида делфини: обикновенъ (бѣлокоременъ), най-разпространенъ и най-голѣмъ — 2.5—3 м., черенъ и пѣхтунъ — срѣща се близо до брѣговетѣ, най-малкъ — 1.5—2 м. Всичкитѣ делфини се наричатъ отъ прибрѣжното население домусъ-балж (риба-свиня, морска сви-

ня). Напоследък нашите смели моряци ходят с десетки километри навътре в морето на лов за делфини с моторници и пушки. Бият ги най-вече заради тлъстината им.

Среща се много наредко и един вид тюлен, наречен Фокъ. Обитава край скалите на Месемврия и Зейтин-бурун. Делфините и акулите са най-големите неприятели на рибите.

За изучаване живота на Черно море има в Варна Черноморска биологична станция с аквариум, числяща се към Университета. Построена като аквариум през 1910 год., тя едва в 1932 год. е открита за науката. Под ръководство на нейния директор тя е обзаведена много добре и представлява една гордост на младата българска наука. Станцията създава прекрасни условия за работа на много наши и чужди учени. През нея минават и всички учители — естественици и (млади) студенти-естественици. За широката публика пък е създаден аквариумът с чудноватите морски животни.

За изучаване на морето е създадена и Опитна иктологична станция в гр. Созопол. Задено с руските биологични станции тя ще изиграе голяма роля при изучаването и опознаването на Черно море.

Черно море има голямо икономическо значение. За съжаление, богатствата, които то предлага, не се използват всички. То е богато с риба и сол и дава препитание на хиляди българи. Може да даде много повече риба, отколкото се лови сега. Има солници край Бургас и Поморие (Анхиало).

Вратата на България към света е Черно море. Чрез него България е във връзка с културните народи. Всеки ден в неговите пристанища влизат и излизат параходи, които са бродили по всички краища на света.

Съ своята грамадна водна шир морето влияе и върху климата ни. Прави по-мек

климата край бреговете, като оказва влияние навътре в сушата до 30—35 км.

Най-после Черно море има и лечебно действие. Съ своя въздух, с прохладата си, с лъчите, водата, с пясък, с калта и химическите си соли то е чародеен лечител. Този малък къс от брега на това море трябва да се осъе с хиляди вили и почивни станции, та да могат по този начин стотици хиляди българи да лекуват болните си изтощени организми, да успокояват нервите и истрадалите си души, хиляди деца да укрепват и събират нови сили.

Ненагледно е нашето море!

Седнете на брега му и гледайте тази гладка, безбрежна смарагдена шир. Вие може да стоите с часове, да се забравите... Излезте сутрин рано с лодка. Огромният светъл диск на слънцето се показва величествено из тъмните води и морето пламва огнено и кърваво. После то става оранжево, а след това ясно-синьо. Големите къбове на слънцето се издига високо и протъга своя огнено-златен път зад спокойната шир. Хиляда дребни хамсии като живи брилянти трептят около лодката и чуят синьозелената прозрачна вода. Величествената тишина се нарушава от някакъв странен плъсък. Стадо риби минава наблизо. Там където минава, водата трепти, като че ври. От време-навреме се подхвърли над водата като парче стъкло някоя риба. Връщата дия на стадото се изгубва.

... На обяд морето става синьо-зелено, безбрежно, украсено с бели крила на пладноходките и чайките... Привечер то става още по-чудно. Става меко-сиво, безкрайно-нъжно, слива се с небето. Толкова фино и нъжно, че душата се стопява в чистия му блъсък и излиза възродена, обновена, подмладена, за да поеме сребърния път до младата луна, или да литне към приказно-светлия океански параход, който бавно и тържествено отпътува за далечните незнани страни.

САМОТНИКЪТЪ НА ВЪРХА АКОНКАГУА

Отъ Йорге Линкъ

Бъше нужно . . . да се изкачишъ на върха Аконкагуа, така само за . . . спортно желание, струва да се каже за тоя рѣдкъ случай. Безъ никакъвъ интересъ. И нѣмското желание започна да организира систематически начина за реализиране на тоя излетъ.

Йорге Линкъ се приготви за експедиция. Събра нѣкаква икономисана сума отъ своята чиновническа скромна заплата, започна да се „тренира“ интензивно, събира нуждни хранителни припаси, полезни научни пособия, съ една дума потребности за изживяване на истинско „Донкихотство“. Напоследъкъ успя даже да убеди двама свой приятели да го придружаватъ въ намислената експедиция. И единъ день всичко бѣше готово.

Тогава Йорге Линкъ замина за Андитъ, съ своитѣ приятели и своя товаръ, съ мисълта да триумфиратъ или да загинатъ. . .

Компанията е въ акцията си: приятелитѣ му не се явиха въ уречения день. Тогава младиятъ германецъ не спря и не изостави своята епопея; и най-свѣтлото въ тая смелостъ на смелия пѣтникъ е, че той победи свѣговетъ, силнитѣ вѣтрове и стрѣмнитѣ скалисти пѣтеки.

Линкъ се искачи съ своята малка кучка Кашилита на фамозния върхъ Аконкагуа.

За голѣмо щастие на Списанието „Карасъ и каретасъ“ срѣщата съ Линкъ бѣше една радостъ и много естествена и проста.

Смѣлиятъ алпинистъ бѣше готовъ и съ радостъ да разказва за своето славно приключение:

Имамъ 38 години и на 22 мартъ 1936 г., успѣхъ да се искача на върха Аконкагуа.

И когато достигнахъ до истинската височина . . . Говорихъ на високъ гласъ, отправяйки поздравъ на моята жена, на моята малка дъщеря Елфрида, на моитѣ приятели и на всички отсутствующи — и започнахъ да плача като дете. Бѣкъ абсолютно самичекъ . . .

Тоя подвигъ бѣ за първи пѣтъ извършенъ отъ единъ самотникъ безъ пѣтъ, безъ опитностъ. Много пѣтешественици сѣ стигали до тая височина преди Линкъ, но никога сами, безъ компания и безъ услуги.

Следъ малко разведряване на мѣстото,

кждето земята и небето изглеждатъ, че се събиратъ въ единъ свѣтъ, следъ туристическото опиянение и успокояване и следъ мжчното дишане отъ рѣдки въздухъ, Линкъ започна да прибира трофей.

Два часа бѣхъ тамъ горе заетъ да обикалямъ малкитѣ две равнини, намиращи се горе на 70 метра отъ дветѣ страни. Тамъ има изронени камъни, размѣсени съ голѣми свѣжни блокове. После събрахъ спомени . . . изоставяни отъ други алпинисти. И забихъ на височината Аргентинското и Германски знамена.

На южната частъ има една издигнатина въ видъ на върхъ около 2000 м. Трѣбваше да слѣза отъ къмъ северната частъ, трѣбваше да скачамъ отъ камъкъ на камъкъ до като стигна здраво мѣсто. Тамъ духатъ вѣтрове съ голѣма сила, за нещастие никога нестихващи; има моменти, когато върхътъ се покрива съ облаци и мжгла.

Тамъ небето е чудно синьо и дълбоко. Облацитѣ минаватъ всѣки моментъ, искайки да ме взематъ съ себе си, въ едно чудно мѣсто на поетически сънъ . . . Понѣкога тия облаци се намираха на нѣколко хиляди метра по-долу отъ менъ.

Преизпълненъ съ чувство, поставихъ върху купчината камъни на пирамидата, една книга съ цвѣтоветъ на Олимпиядата, петѣхъ класически прѣстени: — синьо, жълто, черно, зелено и червено, — и на книгата поставихъ написано: „Ich rufe die Jugend der Welt“ (азъ поздравявамъ младежитѣ отъ цѣлъ свѣтъ). заедно съ Олимпийската камбана, гравирана на дебелъ картонъ; написахъ датата: Недѣля 22 мартъ 1936 г. и се подписахъ. Поставихъ книгата, обвихъ въ не-препускаема хартия и я мушнахъ между камънитѣ . . . После отседнахъ да си почина.

Както знаете, обичай е между алпиниститѣ да взематъ знамената и споменитѣ, изоставени отъ предишнитѣ туристи, съ които сѣ се коронясали на върха. И азъ изпълнихъ тоя обичай и тоя законъ.

Донесохъ пикела на Федерико Щрасеръ отъ Монтевидео, Урагвай, който бѣ се изкачилъ миналата година. Следъ това свалихъ Италианското и Урагвайското знамена и една

плака отъ католическия конгресъ въ Б. Айресь. Всички тия нѣща бѣха много добре запазени. Последнитѣ бѣха намѣрени на една могила, поставени тамъ отъ поручикъ Никола Рантамуро отъ 16 пех. полкъ, гр. Мендоза — Аржентина. Взехъ си една металическа плака, гравирана съ името на Луи Анселми, французинъ и Ламзе, чиленецъ. Тази плака бѣше обвита съ цвѣтоветъ на Франция и Чили. Намѣрихъ и единъ чифтъ снѣжни очила, изоставени тамъ отъ една полска експедиция, която достигна върха на 8 мартъ 1934 год., малко по рано отъ Италианската експедиция.

Може би отъ тази експедиция е останалъ единъ портретъ на хубава жена, забравенъ отъ нѣкой алпинистъ. На гърба на тая фотография има написано следното: „Solo il sogna e musica e la realta caduca materia che si corrompe e muta. (In memoria de la nostra prima giovinezza) Cordialmente Pina“.

Последнитѣ 200 метра сж най-трудни за изкачване. Нѣма възможностъ кжде да се заловишъ за нищо. Мѣстото е формирано отъ голѣми блокове подвижни камъни. На всѣка стѣпка си застрашенъ отъ тия камъни да не те притиснатъ и смажатъ.

Отъ 6425 метра до 7030 нормалното време за изкачване е около 12 часа. Азъ го взехъ за 7 часа. На върха липсва въздухъ и сърдцето започва да страда дори до спиране. Затова, следъ всѣки стотина метра спирахъ да почивамъ, после трѣбваше да намалявамъ по на 10 метра, да се спирамъ за да се подкрепвамъ. Трѣбваше да дишамъ много дълбоко, защото всичко зависи отъ сърдцето.

На върха нѣма никакъвъ животъ ни на животни, ни на птици. Орлитѣ и кондоритѣ не се изкачватъ надъ 5000 метра.

Най-опасното и най-страшното е да не заспишъ. Сънътъ налѣга силно на очитѣ: тамъ горе се чувства една силна нужда отъ отпочиване. . . И ако си позволишъ тая нужда, то ще заспишъ на вѣки до второто пришествие. Нужно е постоянно движение; да правишъ каквото и да е, да играешъ, да скачашъ, да търкаляшъ камъни и да викашъ. Въ никоя частъ на свѣта смъртта не е тъй близка както тамъ.

Въ германското сърдце на Линкъ винаги има едно мѣсто за пѣсень и той говори за блѣсъка и красотата на звездитѣ, гледани нощемъ отъ върха на Аконкагуа.

Къмъ 5 часа следъ обедъ отъ изкачването на такава височина испитахъ страхъ и започнахъ да мисля за отпочиване и да бързамъ да слизамъ както можехъ. Не взехъ съ себе си нищо при тоя последенъ етапъ на изкачване.

Тичайки, слизахъ отъ горе и въ тая бързина сгрехихъ пѣтя за моята палатка. На 6100 метра ме свари нощта и нѣмаше друго средство освенъ да се опомня малко време и да взема решение какво можехъ и мога да сторя, за да се ориентирамъ. Започнахъ наново да се изкачвамъ . . . Вѣтърътъ и студътъ бѣха непоносими . . . До 11 часа се мжчихъ безъ да напредна въ изкачване. Въ тия часове студътъ стана страшенъ. Оградихъ се малко съ камъни, за да се запазя отъ силния вятъръ. Тукъ прекарахъ цѣлата нощъ. Правейки всички движения, за да не заспя и да дочекамъ зазоряването, която зора като че ли никога не идваше. Къмъ 4½ сутринята се забеляза на хоризонта слаба червенина отъ зазоряване. Успокоихъ се малко и чакахъ радостенъ. Въ 5 часа се показаха първитѣ слънчеви лъчи . . . и безъ губене време, следъ като се ориентирахъ, видѣхъ че се намирамъ на 300 метра по високо отъ моята палатка. Слѣзохъ бързо и тичахъ като дяволъ да я достигна. Пристигнахъ тамъ и взехъ да избирамъ мѣста по тихо и съ по-силно огрѣване отъ слънцето. Спрѣхъ се на Северната частъ, кждето огрѣва слънцето чакъ до обѣдъ, и азъ можахъ да имамъ слънчева баня и да се затопля отъ цѣлонощното ми мръзнене.

Сжшиятъ день успѣхъ да слѣза 3,000 метра, прекарвайки една нощъ подъ палатката си, завитъ съ пухената си покривка. Спахъ отъ 9 ч. вечерята до 6 сутринята безъ да се пробудя. Умората ми бѣше силна, трѣбва да си призная.

Вторникъ трѣгнахъ по направление къмъ моста на Инка.

После Линкъ спира, поема дѣхъ. Съ погледъ вдълбоченъ, сѣкашъ скача отъ върхъ на върхъ въ височинитѣ. Йорге Линкъ е единъ скроменъ кавалеръ на планинитѣ. Способенъ да извърши и издържи всичко, за да достигне триумфа, като тоя, който извърши сега, съ едничката илюзия за романтичната неизвестностъ.

Прев. Н. Кисовъ

 Коменица - 2835 м. - ПИРИНЪ

снимка М. КРЪШНЯКЪ

БУРЯ НАДЪ „ПАСКАЛЪ“

Отъ В. Джемилевъ

Напразно опитниятъ нюхъ на водача ни предупреждаваше, че перестеститъ облаци, чийто пурпуръ бѣше озарилъ челата на „Гълъбецъ“ и „Баба“, предвещаваха буря.

Сжботниятъ следобѣдъ бѣше слънчевъ, блѣсъкътъ на мекия снѣгъ обилно кълпѣше голото чело на в. „Паскалъ“ и ние решихме—въпрѣки късния часъ—да идемъ на неговата хижа и тамъ да отпразнуваме разлжката съ приятеля — туристъ, чийто работа налагаше да се прости съ прелеститъ на Сръдногорieto и Балкана и се пресели въ единъ метохъ на Рилската света обителъ да търси ефектъ и приложение на своята агрономическа наука, кълпейки се въ чара и мистиката на рилскитъ гори и езера.

Въ пѣстра смѣсена компания, оставила официалноститъ въ града, трудниятъ пѣтъ къмъ върха се изкачва леко, особено когато всѣки метъръ надъ морското равнище се измѣрва съ цената на много майтапи и смѣхъ.

Когато зимната привечеръ простираше трауренъ крепъ надъ земята, ние вече отдавна бѣхме изминали камениститъ южни склонове на Балкана, навлѣзохме въ прошарената букова гора, изъ чийто снѣгъ, вмѣсто очертанята на познатитъ ни пѣтеки, проличаваха прѣснитъ дири на глутница вълци — нѣщо което предразположи духовития ни водачъ и председател на туриститъ — Ал. Пушкарровъ — да започне разнищването на своя широкъ

репертоаръ отъ лични преживѣлици и опитъ, като туристъ и ловецъ.

* * *

Преминахме голѣмитѣ прѣспи отъ снѣгъ, които вѣтърътъ бѣше смѣкналъ отъ върха и натрупалъ около хижата. Отъ верандата на сѣщата се откри дивна панорама на югъ: коридорътъ отъ плодни поля отъ „Гълъбецъ“ до „Козница“ почиваше обаянъ отъ зимната лунна вечеръ, а димящитѣ комини на селищата преплитаха своитѣ тъмни ивици изъ пурпурния атласъ на переститѣ облаци, които бавно ее свличаха насамъ и шарѣха чистата синева на небето. Пирдопъ съ своето освѣтление приличаше на пѣстра елипса, преплетена съ свѣтлина и димъ, а надъ града красиво ни приветствуваше туристическия павилионъ, кацналъ кокетно всрѣдъ паркъ отъ борова гора, създаденъ по идея и планъ на инж. лесовѣда г. Василевъ.

Но време за любуване и мечти нѣма, защото студениятъ вѣтъръ до кости пронизва снагитѣ ни и ние покорно изпълняваме повелята на водача да приготвимъ дърва за цѣлото денонощие.

* * *

Предъ насвѣтлената печка на хижата и богато задоволения апетитъ на изгладнѣлитѣ, доброто настроение само се поражда и дава нескончаемъ избликъ на шегѣ, пѣсни и смѣхъ...

Вечерта премина въ бдение, докато сънътъ надви и укроти всички ни, а остави на постъ само бледото пламъче на туристическото фенерче, обесено на връвъ въ срѣдата на тавана като полюлей.

Сутринта ни пробуди страшна буря, която пронизваше стенитъ на хижата, разклащаше капацитъ на прозорцитѣ и съ своя страхотенъ тънтенъ всѣваше ужасъ! По-далечъ отъ стѣлбището на верандата — нищо не се виждаше! Бурни облаци отъ снѣженъ прахъ прииждаха, подгонени съ людъ устремъ отъ върха, опасваха хижата и се разбиваха въ скърцащитѣ клони на гората. Чешмата е само

на 5 — 6 крачки отъ насъ, а малцина се решаватъ да се измиятъ и донесатъ вода. Ония, които се опитваха да излѣзатъ, се връщаха зачервени отъ безмилостнитѣ и студени ласки на снѣжния прахъ отъ бурята...

Изведнажъ настроението сякашъ се промѣни, защото подобно нѣщо повечето не бѣхме виждали, а по-старитѣ предвещаваха трагиченъ изходъ!

Но... дървата бѣха на привършване, храната недостатъчна, пѣтуването на приятеля ни неотложно и ние трѣбваше бързо да решаваме. Познавачи на метеорологията излизаха навѣнъ, „проучаваха“ и се връщаха клюмна, тъй като изгледѣ за прекратяването на бурята нѣмало.

Направихме набързо обѣда, къмъ 11. часа изоставихме всичко излишно и екипирани съ всичко, що имахме, решихме да отпочнемъ борба за връщане. Грижата, що ни създаваше придружавашото ни 5—6 годишно дете, смѣло я отстранихме, тъй като нему отредихме най-сигурния и подходящъ за случая подслонъ — на гърба на своя баша, задѣнато въ най-голѣмата раница!

Отпращайки последни молитви и погледъ, захванати единъ за другъ, подобно на жертвитѣ на Българоубицеца, ние поехме съ затенъ дѣхъ пѣтя надолу, следвайки стѣпкитѣ на водача, а бурята бѣсно налиташе, повеляше ни и развѣваше одеалата, съ които бѣха дооблѣчени дамнитѣ, подобно на фереджетата на старитѣ и любими герои на Пиеръ Лоти...

Борбата съ снѣжната буря и прѣспи бѣ голѣма, но следъ много усилия ние се намѣрихме на заветъ въ гората, кждето прѣснийтъ снѣгъ бѣ празнично обкичилъ дърветата съ гирлянди отъ скрежъ, чийто красота сякашъ съ радостъ ни обгали и порѣси душитъ ни съ копнежъ и отмора...

Когато настигнахме политѣ, мека зимна марания погалваше челата, сякашъ бѣхме на излетъ презъ първитѣ дни на пролѣтътъ!

А горе — снѣжнитѣ облаци пакъ продължаваха да обвиватъ хижата и да разнасятъ страхотната пѣсенъ и мощъ на разсърдения властелинъ!

ПЛАНИНАРСТВО И НАУКА

Отъ Георги Ст. Георгиевъ

Ала все пакъ, между всички наблюдателни науки, геологията си остава най-тѣсно свързана съ планинарството. И то не само защото страхотнитѣ процеси, предизвиквани отъ външнитѣ и вътрешнитѣ геоложки дейатели чрезъ бавно разрушение, продължаватъ неспирно да прекрояватъ презъ вѣковетѣ повършната форма на земната снага и нейнитѣ старчески бръчки — планинитѣ. Връзката между геологията и планинарството се проявява преди всичко въ голѣмата любовъ, съ която и геологътъ и планинарътъ се отнасятъ къмъ планината сама за себе си. И двамата се интересуватъ преди всич-

ко отъ нейнитѣ форми, опростени до обемни и линии и освободени отъ фантастичнитѣ очертания, които временно имъ придаватъ снѣговетѣ, мъглитѣ и зеленитѣ покривки на пролѣгъта и лѣтото. Отъ това гледище планинската система може да се оприличи на художествено произведение, съ тая само разлика, че докато въ скулптурна творба пластичната маса, отъ която е направена, е безъ какво и да е значение, защото чрезъ нея сж материализирани само идеитѣ на художника, при планинскитѣ системи е тѣкмо обратното: тукъ всичко се заключава въ пластичната маса, защото скулпторътъ, който моделира

формитѣ на планинитѣ — вѣковната ерозия — е единѣ и сѣщѣ и навсѣкѣжде действува съ една и сѣща техника. Последицитѣ, които произлизатѣ отъ дейността на външнитѣ геологически деятели (водитѣ и атмосферата) никога не може да се смѣтатѣ като застинали моменти въ космичната дейностѣ на природата. Сѣщо така тѣ никога не протичатѣ гладко и спокойно, а винаги въ постоянна борба и противоречия и то не изолирано, а въ тѣсна връзка и взаимодействие съ други явления и процеси. Поради това земната кора въ всѣки мигѣ се намира, като че ли, въ нѣкакво състояние на подвижно равновесие, което непрестанно се нарушава отъ външнитѣ или вътрешнитѣ геологически деятели. При това външнитѣ сили действуватѣ непрекъснато, но бавно или еволюционно, а вътрешнитѣ сили (вулкански явления, земетръси, нагвания на пластове и други тектонски причини) действуватѣ рѣдко, но внезапно, енергично и революционно. Най-често последнитѣ унищожаватѣ и заличаватѣ резултатитѣ отъ действието на външнитѣ сили и създаватѣ условия за нова дейностѣ на външнитѣ сили (слънчевата топлина, движенията на атмосферата, текушитѣ води и атмосфералнитѣ, срутуванията, отнасянията, отложенията и пр.)

За отбелязване е, че нито едно отъ тия явления не носи случаенъ характеръ. Тѣ всички сѣ последици отъ опредѣлени причини и взаимодействия, които се свързватѣ помежду си въ единъ общъ обликъ. И тъкмо въ отпечатѣка на тоя обликъ опитното око на любознателния планинаръ може да отчита еднакво ясно както историята и орогенезиса на една планинска система, тъй и процеса на нейното бавно, но неспирно разрушение. Отъ тукъ е ясно колко по-живи и по-интересни ставатѣ природнитѣ скулптурни произведения за всѣки, който може да чете и разбира великата книга на природата и нейния многогласенъ говоръ. Защото вѣчно живата и промѣнлива форма на планинитѣ и тѣхното безкрайно многообразие опредѣлятѣ съ най-голѣми подробности тая частѣ отъ земната кора, която изключително интересува планинарството, като отразява въ себе си голѣма частѣ отъ преживѣнитѣ отъ земята събития презъ течение на нейната дълголѣтна история. Но дори и при повърхностното наблюдение пѣстротата и формитѣ на

нашитѣ високи планини Пиринъ и Рила, става явно, че съвокупното действие на природнитѣ сили тамъ е насочено къмъ разрушение на планината, т. е. къмъ бавно заличаване остритѣ контрасти на повършнитѣ форми, които контрасти въ сѣщностѣ и създаватѣ тѣхната величествена и дива красота.

При навлизане въ високитѣ пояси на Пиринъ и Рила все повече правятѣ впечатление пороищата, рѣчнитѣ бързеи, свлѣченитѣ рушевини и дивитѣ води, които особено много се срѣщатѣ по теменнитѣ части и високитѣ долини. Тѣзи сѣ днесъ главнитѣ разрушителни агенти, които постоянно прекрояватѣ външния релефъ на планинската снага и го правятѣ вѣчно живъ. Планинаритѣ, които често посещаватѣ едни и сѣщи дѣлове, лесно могатѣ да забележатѣ промѣнитѣ, макаръ и едва доловими, които събарянето на върховетѣ, свличанията на лавинитѣ и голѣмитѣ срутувания и подвижността на теренитѣ постоянно причиняватѣ, съгласно принципитѣ на метафизическата закономерностѣ. Ония пъкъ планинари, които си служатѣ и съ катерачната техника, иматѣ възможностѣ да наблюдаватѣ какъ често се запълватѣ скалнитѣ коридори отъ изсипанитѣ като градушка скални рушевини и какъ се притѣпватѣ и даже съвсемъ заличаватѣ скални ръбове, които имѣ сѣ служили като опора при катеренето. Нѣкои високи върхове сѣ образувани отъ раздробени скални блокове (напр. в. Каменица въ циркусъ Белемето, Пиринъ), надвесени единъ надъ другъ, които лесно губятѣ равновесието си отъ тежестѣта на снѣжни прѣспи или даже отъ ударитѣ на силни вѣтрове, и неочаквано се сгромолясватѣ съ страшенъ трѣсъкъ въ дълбокиѣ пропасти. Наблюдението какъ ерозивнитѣ сили работятѣ предъ очитѣ ни и унищожаватѣ планинския релефъ е достѣпно за всѣко любознателно око. Отъ това гледище поронитѣ, бързеитѣ, срутуванията и свличанията не сѣ само характерни белези на нашия високопланински пейзажъ, но въ сѣщото време представляватѣ и постоянни явления, на чийто неспирна дейностѣ се дължатѣ и неговитѣ съвременни повършни форми.

Нашитѣ голѣми планински системи (Рила, Пиринъ, Стара планина и Родопитѣ) на-

истина не достигат днешната височина на ледниковитѣ явления, които се срѣщатъ така изобилно въ високитѣ пояси на Алпитѣ и други планини и съставляватъ едно специфично препятствие за преодоляване отъ планинаритѣ. Макаръ днесъ по теменнитѣ части на нито една наша планина да не се срѣщатъ вѣчнитѣ ледени рѣки, обаче опитното око лесно открива въ Пирина и Рила следитѣ на тѣхната нѣкогашна дейтелностъ презъ периода на така нареченото вурмско дилувиялно залеждане. Твърде много сж характернитѣ релефни подробности въ високитѣ пояси на Пиринъ и Рила, които сж рожба прѣко или косвено на работата на нѣкогашнитѣ ледници, защото последнитѣ сж били твърде активни дейтели на ерозията и сж взимали живо участие въ прекрояването на тѣхнитѣ високи повършини части. Нуждата отъ съзнателно отнасяне къмъ тия останки отъ едно доста далечно минало налага на планинаря познаването и на така наречената ледникова морфология.

Споредъ общоприетото научно схващане, фирновата ледена маса презъ ледниковия периодъ е създала и въ Пиринъ и Рила особени формови съкровища, наречени циркуси, дѣната на които сж запълнени съ редица планински езера, окръжени подковообразно отъ гранитни циркусни стени, надъ които се издигатъ въ безмѣлвно усамотение величествени пирамидални върхове. Въ отлика отъ Алпитѣ, съ които нашитѣ високи планини иматъ почти еднаква възраст, тукъ не се срѣщатъ езера въ низкитѣ околорѣстни части на Пиринъ и Рила, каквито, напр., сж голѣмитѣ швейцарски, италиански и френски езера. Следъ промѣната на ледниковитѣ климатически условия, въ Пиринъ и Рила сж останали като безспорни следи отъ нѣкогашната ледникова покривка издѣлбанитѣ и запълнени пространства, каквито, отъ една страна, сж циркуснитѣ и долини (У образни) форми, а, отъ друга — мореннитѣ отложения. Въпрѣки тѣсната геоложка и морфоложка връзка между Пиринъ и Рила, които се смѣтатъ като остатѣци отъ нѣкогашния Великъ тракийски континентъ, формовитѣ богатства на Пиринъ сж много по-типично очертани и сгъстени и върху сравнително по-малко пространство

представляватъ чувствително по-голѣмо разнообразие отъ Рила.

Но нѣма съмнение, че доброто познаване на разнитѣ видове скали и скални материали, както и тѣхниятъ съставъ и свойства отъ гледище на катерачната техника, е сжществено условие преди всичко за чисто практическата работа на планинаря. Успѣшното изпълнение на днешнитѣ планинарски задачи е свързано съ познаването и на още много качества и свойства на скалнитѣ материали, отнасящи се както до тѣхния съставъ, така и до тѣхната структура, твърдостъ, грапавина, масивностъ, напуканостъ, начинъ на цепене и т. н., които диктуватъ и съответни мѣрки за използване или преодоляване на тия свойства. Къмъ тоя предварителенъ запасъ отъ положителни знания изъ областта на физическата география, геологията, и особено стратиграфията, трѣбва да се присъединятъ и личнитѣ наблюдения и изследвания на планинаря презъ време на неговитѣ високопланински излети. Подобно изискано отношение къмъ планинарската дейностъ днесъ се налага много повече отъ вчера. По-старитѣ планинари се радваха на едно важно предимство: тѣ имаха предъ себе си още девствената снага на българскитѣ планини, чиито върхове тѣ завладяваха по най-прѣкитѣ и лесни пѣтища. Днесъ и у насъ всички обекти сж вече подчинени на преуспѣлата воля. По-нататѣшната борба съ тѣхъ трѣбва да се води по нови и неизползувани досега пѣтища: скални пукнатини, улеи, кулоари, площадки, рѣбове и редица новооткрити подстъпи, свързани съ много по-голѣми обективни опасности. По-трудната и рискована борба изисква и по-свършени сръдства, които съвременната катерачна и ледникова алпийска техника предлагатъ въ изобилие.

Но планинарската дейностъ, която се развива при по-суровитѣ и пълни съ внезапни капризи и изненади условия на високата планина, се поставя често въ пълна зависимостъ отъ климата или състоянието на „времето“ въ високопланинскитѣ пояси. А тъй като всѣко влошаване на времето тамъ може да носи по-голѣми или по-малки опасности за планинаря или да затрудни чувствително неговата работа, явно е, че той, както моряка или земеделѣца, трѣбва да свикне да предвижда бждещитѣ метеорологически явления

най-често по нѣкои външни белези. Отъ тукъ се явява нуждата и отъ нѣкои систематични метеорологични познания върху сложната съвокупностъ отъ елементи, които обуславятъ климата на дадено мѣсто. Преходнитѣ атмосферни явления, чието появяване предизвиква промѣни въ времето, проявяватъ еднакво своето влияние както въ планинитѣ, така и въ равнинитѣ и приморскитѣ мѣста. Наистина мѣстната конфигурация указва нѣкои по-голѣми или по-малки измѣнения, но тѣ сж отъ такова естество, че въобще могатъ да се предвиждатъ. Необходимо е само общитѣ предвиждания на службата за времето, които се оповестяватъ ежедневно у насъ, да се съпоставятъ съ климатическитѣ особености на дадено мѣсто и да се нагаждатъ съответно за това мѣсто, за която целъ се искатъ елементарни метеорологически познания.

Когато планинарътъ, насочвайки се къмъ шеметнитѣ върхове, се стреми да преодолява физическитѣ препятствия отъ най-разнообразно естество, въ неговото съзнание протича единъ твърде сложенъ мисловенъ процесъ на съобразяване и смѣтки, крайната целъ на които е да се откриятъ най-удобнитѣ подходи, които водятъ къмъ разрешението на поставената задача. Голѣмитѣ и сложни обекти, които не могатъ да се обхванатъ отъ ограничениитѣ възможности на човѣшкото око, често изискватъ много време и трудъ, за да се обходятъ отъ разни страни и се проучатъ всичкитѣ имъ особености. Понѣкога тия предварителни проучвания могатъ да траятъ седмици и месеци, поради нуждата отъ многократни посещения и оглеждане на мѣстата, свързани съ голѣми разходи, загуба на време и енергия. Нѣма никакво съмнение, че практическата работа въ планината може да се улесни много, ако планинарътъ има възможностъ да прави нѣкои предварителни проучвания още въ кжщи както [на маршрутитѣ си, така и на обектитѣ за завладяване. Данни за една подобна осведомителна работа могатъ да се почерпять отъ разни източници, по-важнитѣ отъ които сж: а) лични спомени и впечатления отъ по-раншни посещения; б) научни, пътеводни или художествени описания на мѣстата, които ни интересуватъ, и в) картинни или графически изображения на тия мѣста. Отъ планинарско

гледище последната група източници сж най-ценнитѣ. Но веднага трѣбва да се подчертае, че тукъ иматъ значение само ония картинни или графически образи, които даватъ абсолютно вѣрна представа за общия характеръ и отдѣлнитѣ подробности на изобразеното мѣсто. Картинитѣ на художникитѣ, които даватъ само повече или по-малко синтетични образи, не могатъ да се използватъ за практически планинарски цели.

Могатъ да служатъ като осведомителни източници само следнитѣ видове изображения:

а) Фотографни снимки, направени отъ земята или нѣкое високо мѣсто, които представляватъ панорамични или детайлни изгледи на дадено мѣсто. Тѣхниятъ общъ недостатъкъ е, че тѣ възпроизвеждатъ природата отъ опредѣлена гледна точка, отдето много мѣстни предмети и подробности оставатъ скрити задъ преднитѣ планове.

б) Вертикалнитѣ или перспективнитѣ аерофотографни снимки. Тѣ представляватъ още по-ценни източници за сведения, защото обхващатъ въ зрителното поле на снимката обширни зони отъ земната повърхностъ, заедно съ всички най-дребни подробности. Освенъ това тукъ липсва пълното закриване на едни предмети отъ други, когато снимката е вертикална, или пъкъ това закриване е много малко въ перспективнитѣ или наклоненитѣ снимки.

в) Графически изображения на земната повърхнина, наречени карти или планове, въ които земниятъ релефъ и подробноститѣ сж изобразени въ вертикална проекция, т. е. пакъ отъ „птича перспектива“, но по правилата на геодезията или топографията. Въ картитѣ и плановетѣ сж нанесени съ особени условни знаци не всички земни подробности, а само ония, които иматъ отношение къмъ целта, за която сж начертани.

По начало, топографнитѣ карти и планове служатъ за изучаване на части отъ земната повърхнина, безъ да се ходи на самото мѣсто. Сжщо така по топографни карти и планове може да се съставятъ предварително разни проекти и съображения, въ зависимостъ отъ изобразената мѣстностъ. Отъ тукъ е ясно голѣмото значение на картитѣ

и плановете и за планинарската дейност, стига, обаче, тѣ да обладаватъ едно важно качество: да бждатъ точни. Точността се смѣта винаги като основно качество на всѣка топографна работа, въ която нѣма мѣсто за импровизации, а всичко трѣбва да почива на добросъвѣстността. Не безъ основание нѣкога се е създадала максимата, която намира пълно оправдание и днесъ: „топографията е училище за честностъ. Сжщата никога не трѣбва да се влияе отъ естествената склонностъ на човѣка да преувеличава собственитѣ си достижения, а да бжде подчинена на постоянната самоконтрола, защото винаги мълчаливиятѣ и безстрастенъ теренъ въ сжщото време е и безпощаденъ изобличителъ, който рано или късно разкрива недобросъвѣстната и порочна работа.

Стремезътъ къмъ опростяване на топографнитѣ работи и увеличение на тѣхната точностъ доведе до използване на нѣкои ценни свойства на фотографната снимка. Върху базата на това сътрудничество изникна особена отрасла, наречена фототопография, съ важни поддѣления: фотограмметрия, стереофотограмметрия и аеростереофотограмметрия, които позволяватъ да се състави точенъ планъ или карта на дадена мѣстностъ само възъ основа на фотографни снимки, по особени правила. Стереофотографнитѣ методи отъ земята, а особено отъ въздуха, въ последно време се налагатъ все повече съ своитѣ голѣми предимства въ бързина и разходи и бързо изтискватъ старитѣ топографни методи, особено въ голѣмитѣ научни експедиции въ непознати и неизследвани земи, дето бързината въ работата е отъ първостепенно значение. Въ Германо-руската научна експедиция въ Алай-Памиръ презъ 1928 само за 3 лѣтни месеци е картирана обширна планинска мѣстностъ отъ около 10,000 кв. клм. съ височини, достигащи 7000 м., само съ помощъ-

та на стереофотограмметричнитѣ методи отъ земята. Експедициитѣ въ Хималаитѣ, Кордиеритѣ, Андитѣ, Каракорумъ и другаде отъ по-ново време сж обзаведени винаги съ необходимитѣ стереофотограмметрични уреди и подготвенъ персоналъ за извършване бързи картографни работи. Макаръ още планинскитѣ великани, като: Еверестъ, Кангченгдзюнга, Нанга Парбатъ и др., да не сж завладѣни отъ несломимия човѣшки духъ, но благодарение героичнитѣ усилия на бележити люде, като напр. швейцарския планинаръ и картографъ Марселъ Курцъ, съчетани съ възможноститѣ на стереофотограмметрията и особено аеростереофотограмметрията, днесъ ние притежаваме точни и подробни карти на нѣкои отъ тия върхове и тѣхнитѣ околни зони, въ мѣрка 1:33,333, отговарящи напълно на нуждитѣ на научния и практически алпинизмъ, които улесняватъ борбата за окончателното имъ завладяване. Новата картография открива блестящи перспективи за бждещи научни и алпийски завоевания и трѣбва да се надѣваме, че и съ нейно съдействие въ бждеще ще могатъ да се разрешатъ практически голѣмитѣ планинарски проблеми.

Топографнитѣ знания и навикътъ за ползуване отъ карти сж сжществена необходимостъ на съзнателния планинаръ. Нека не се забравя, че въ излетната дейностъ картата не служи само за ориентиране. Дори и въ напълно познатитѣ мѣста тя ни открива много неизвестни нѣща, които изострятъ непрестанно нашето планинарско чувство, и ни открива нови възможности да виждаме повече и да разбираме по-дълбоко фантастиката на винаги загадѣчния планински свѣтъ. Затова добрата карта никога не трѣбва да липсва отъ нашето планинарско снаряжение, защото ползата и значението ѝ не е по-малко отъ това на подкованитѣ обуца, пикела и раницата.

(Следва)

АЛЕКО КОНСТАНТИНОВЪ

Отъ Екатерина проф. Ем. Иванова

2. ВЪ БЪЛГАРИЯ. НЕЩАСТНИЯТЪ ГОДЕЖЪ НА ЕЛЕНА. СМЪРТЬТА НА НАЙ-МАЛКАТА АЛЕКОВА СЕСТРА — ЛЮБА И НА МАЙКА МУ.

Завършила учението си съ сребъренъ медалъ, тя се завърна въ обичната си България, съ голѣмъ залогъ за пълно щастие.

Въ България, както и въ Русия, тя бързо обърна внимание върху себе си и скоро бѣше заставена да избере младия си съгражданинъ Д-ръ В. за годеникъ. Млади и щастливи, двамата, тѣ биха могли да бждатъ образецъ на най-строгия вкусъ на нѣкой ваятель или живописецъ; биха могли да бждатъ предметъ на възхитени погледи, а, може-би, и на скрита завистъ. Защото, наистина, тѣ бѣха една двойка за завидане. И какво би могло да попрѣчи на тѣхното щастие? Не сж ли тѣ вече съединени чрезъ взаимното влѣчение на тѣхнитѣ сърдца, отдадени единъ другиму за всѣкога? Какво би могло да ги раздѣли, когато за нищо на свѣта не биха искали да се раздѣлятъ. И тѣ дишаха само съ надеждата за своето свѣтло бждеще и мълвѣха съ любовъ имената си, когато бѣха раздѣлени единъ отъ другъ.

По това време се обявява сръбско-българската война и младиятъ докторъ е билъ повиканъ да изпълни своя дългъ. Елена се утешаваше съ мисълта, че презъ време на отсъствието му ще има възможность да се погрижи по-добре за попълване бждещето си домакинство. Тя довършваше, унесена въ мечти, своитѣ инициали върху вече приготвеното ѝ белѣ, радваше се на сребърнитѣ сждове съ бащиния ѝ монограмъ, опредѣленъ отъ него за нейната маса, съ една речъ, стараше се всичко да бжде изящно, за да изненада своя годеникъ.

Въ столицата на България по това време кипѣше животъ: изпращаха войски и посрѣщаха ранени. Всички вземаха участие въ войната: мжжетѣ даваха живота си, а женитѣ се притекоха въ болницитѣ, за да могатъ да възвѣрнатъ съ грижитѣ си живота на тѣзи, които бѣха честити да се отърватъ отъ ноктитѣ на смъртта.

Младиятъ докторъ бѣше тукъ заобико-

ленъ отъ много милосердни сестри изъ избраното столично общество. Една отъ тѣхъ, за честь на българкитѣ, чужденка съ лека съвѣсть и романтично минало, обаяна отъ хубостта на новопоявилия се лѣкаръ, постави въ действие, заедно съ милосердната си деятельность, примкитѣ на изхабеното си сърдце. Срѣдства не ѝ липсваха: тя съперничеше по красота, разкошество на формитѣ и интелигентность на скромната прелестъ на чистата Елена.

Времето течеше, а заедно съ него и надеждитѣ растѣха. Примирieto изпълни съ радостъ българскитѣ сърдца и щастливата годеница си отдѣхна, възхитена, че скоро ще види най-после обичния си годеникъ. Но... той не бързаше. Чернитѣ огнени очи на смѣлата болнична сестра държаха въ своята власть нещастния годеникъ и правѣха да се отдалечаватъ все повече отъ него синитѣ очи на Елена. Писмата му ставаха по-рѣдки и по кратки. Елена, която знаеше отъ порано неговата нетърпелива привързаность и нѣжность, не можеше да не забележи тази загадъчна промѣна. Сърдцето ѝ изтрѣпна предъ горчивото предчувствие. Най-после тя получи писмо, последното му писмо, въ което той се отказваше отъ предстоящата женитба, понеже здравето му било розстроено — страдалъ отъ неизлѣчима болестъ и не искалъ да направи Елена нещастна за презъ цѣлия животъ...

Най-голѣмъ ударъ за едно младо момиче е, когато се разбиятъ първитѣ му мечти, когато се помрачи първата му най-голѣма, най-свѣтла, тѣй дълго галена въ сърдцето влѣшебна радостъ. А когато този ударъ идва ненадейно, когато поводътъ за това е отъ страна на момъка — тогава това е позоръ за момичето, а за честолюбивата аристократка Елена бѣ равносилно съ смъртъ. И, наистина, Елена вече не мислѣше за нищо друго, освенъ само едно: да умре! Когато, облѣна въ сълзи, роднини и приятелки се мжчеха да я утешаватъ, тя безутешно повтаряше: „На легло бихъ го гледала боленъ цѣлъ животъ, само да не бихъ преживѣла това"... Тя оплакваше разбития си идеалъ и нищо не

можеше да запълни вече тази пропастъ въ душата ѝ. Поругана свѣтлата ѝ вѣра въ бж-дешето и свѣта, Елена вече пренебрегваше всичко. Кандидатитѣ единъ следъ другъ се явяваха да свържатъ живота си съ нея, но тя си остана непримирима. Освенъ това, започнаха едно следъ друго нещастията въ родната ѝ кѣща. Малката Люба най-напредъ стана жертва на смъртта, която следъ това каточели заседна въ това семейство. . . Не следъ много я последва и майка ѝ.

3. АЛЕКОВИЯТЪ БАЩА НАПУЩА СВИ-ЩОВЪ И СЕ ПРЕСЕЛВА ВЪ СОФИЯ. СМЪРТЬТА НА БАЩА МУ И НА ЕЛЕНА.

Следъ нещастния годежъ на Елена и смъртта на сестра ѝ и майка ѝ, бащата решава да напустнатъ родния си гр. Свищовъ, като дветѣ му дѣщери отидатъ при Алеко въ София. Подиръ нѣколко месеца, обаче, пристига и той, съ намѣрвие окончателно да се установи при децата си. И така, богатата кѣща биде разтурена, както бѣ прокудено и частието отъ нея. Нѣкои скъпи килими и луксозни предмети, поизвехтѣли свидетели на минало величие, бѣха пренесени въ София. Нѣкогашниятъ боляринъ въ Ромъния не искаше да даде видъ на беденъ и веднага, още при решението си да се премѣсти, бѣше поръчалъ да му намѣрятъ кѣща, която да купи. Въ хубавата и просторна кѣща, купена отъ Алеко, която се намираше тогава на единъ отъ жгилтѣ на булевардъ Дондуковъ, се приключи оная страшна семейна драма — унищожението на Алековото семейство, заедно съ привършването и на срѣдствата за живѣне. Широкиятъ салонъ, предназначенъ за сватби и годежи, стана и тукъ гробище на още две сѣщества: бащата, съсипанъ, изтощенъ, наскоро ги остави, за да го последва на другата година и отчаяната Елена. Тежкитѣ загуби подеиствуваха убийствено върху крѣхкия организъмъ на тази хубавица. Тѣ усилиха въ нея желанието да забрави завинаги призрацитѣ на постигналитѣ я нещастия. Тя явно търсѣше смъртта: излагаше се на простуда, умишлено излизаше въ най-мразовити дни едва облѣчена. И заболѣ най-после! Силна пневмония се загнѣзди въ гърдитѣ ѝ и се обърна въ скоротечна туберкулоза. По съветитѣ на лѣкаритѣ, пратиха я на лѣтковище въ Драгалевския манастиръ.

Колко страдалци сж станали още по-зле отъ неговата вѣчна влага, вѣченъ дъждъ и и тѣй рано залѣзващо слънце! Тамъ сериозно болнитѣ не можеха да намѣрятъ никаква помощъ и бѣха длѣжни да седятъ повече въ стаятѣ си. Но за слаби и здрави хора въздействието му, може-би, е ползотворно. Тамъ, въ това зелено планинско гнѣздо, при пѣснитѣ на славеитѣ, при постоянния ромонъ на горската рѣка, отнесоха и Елена, за да черпи сили и животъ. Но вмѣсто благословия, устата ѝ прокинаха това мѣсто, гдето я бѣха отдѣлили, за да се съкратятъ по-скоро днитѣ ѝ. Здравето ѝ се влошаваше, хубавата ѝ снага се топѣше, и когато се върна въ града, отъ нея бѣше останало само една сѣнка. О, небеса! Въ този видъ ли е било сждено да я видя за пръвъ пжтъ, следъ толкова годишна раздѣла? Нейниятъ вуйчо — моятъ годеникъ, знаейки вече моята обичъ къмъ нея, не е искалъ да ме огорчава и нищо не ми е споменавалъ за болестта ѝ. Първото ми желание, следъ пристигането ни въ София, като младоженци, бѣше да я видя. Мжжътъ ми отлагаше посещението подъ разни предлози. Но Алеко, научилъ за нашето пристигане, бѣше пратилъ покана за обѣдъ.

Когато той ме видѣ у тѣхъ, вече добре израстнала, цѣвтеща отъ здраве и щастие, остана поразенъ: „Какъ, това ли е мѣничко-то детенце съ рѣзанитѣ косички и чернитѣ очички, което тичаше съ Веселина въ пансиона отъ Одеса? . . .“ И той съ възторгъ ми разправяше какъ вуйчо му предполагалъ, че съмъ 23—24 годишна, когато се сгодилъ и какъ Алеко му казвалъ: „Какво разправяшъ, бе брате, това дете нѣма повече отъ 18—19 години.“ Сега моятъ солиденъ ръстъ го бѣше учудилъ. Сестра му Веселина, моята съученичка отъ пансиона, бѣше останала дребничко, слабичко момиченце, на което не можеше да се даде повече отъ 14 години. Азъ слушахъ весела неговитѣ възторжени слова и не подозирахъ каква картина ще се представи скоро предъ очитѣ ми, задъ една само затворена врата. Елена поискала да ме види и чрезъ слугинята пратила да ме повика. Младиятъ ми съпругъ, отъ страхъ за мене, тихо ме предупреди: „Не я цѣлуйвай само, моля те“. Но азъ, засмѣна, учудено го погледнахъ и му дадохъ да разбере, че е невъзможно да изпълня искането му. Следъ

толкова години да видя милата Елена и да не я пригърна. . . Това ми се виждаше престъпление.

Когато влѣзохъ зъ съседната стая, видѣхъ насреща си легло, върху което лежеше живъ трупъ. Смутена пристѣпихъ къмъ нея и я цѣлунахъ по изпитата буза. Отъ хубавото нѣкога лице стърчеше само единъ правиленъ носъ, а подъ обтегнатитѣ ѝ мъртвешко бледи устни лѣснаха бѣлитѣ ѝ хубави зѣби. Думитѣ ми замръха на устата, азъ едва се въздържахъ и тежко дишахъ. Нейнитѣ сълзи изпревариха моитѣ: „Ти знаешъ, Катя, майка ми умрѣ . . . баща ми сѣщо“, простена тя и едри горещи сълзи се търколиха по безжизненото ѝ лице. Чудно бѣше какъ имаше тя още сила да плаче, отъ кжде се взимаха тѣзи сълзи. . . Тя поиска да се поизвие, да отвърне лицето си, за да не я гледамъ, но болезнено изохка: „Ахъ, тази коса. . . каточели отъ сърдцето ми се дърпа, не мога да я търпя. . . мжчатъ ме съ нея, за да бжда хубава, когато умра. Катя, бжди ми ти сестра. . . Отърви ме отъ нея. . . отръжи я поне ти, никой не ме слуша. . .“ И тя почна нервно да се оплаква отъ Алеко и прислужницитѣ. Азъ станахъ да ѝ помогна да намѣсти почти детинското си свито тѣло, но тя повтаряше все сѣщото: „Дай ножицитѣ“. Въ недоумението си влѣзохъ въ салона да поговоря съ Алеко, но прислужницата ѝ ми кимна съ глава да не изпълнявамъ желанието на умиращата. Бедниятъ Алеко повдигна рамене въ недоумение и каза: „Колко се мжча да ѝ угодя, но тя винаги е недоволна отъ мене. Нищо не мога да кажа, но прави, каквото мислишъ, че е добре“. Последната воля на Елена бѣше за мене света. Но ножици никой не даваше, нарочно ги криеха. Чувствувахъ, че моето бавене я раздражняваше, затова настояхъ да се намѣрятъ и пристѣпихъ къмъ печалното легло. Дългата ѝ руса коса бѣше спластена подъ нея и нѣмаше възможност да се разчеше вече. Тази операция бѣ тѣй жална, щото азъ се забъркахъ съвсемъ и попитахъ Елена развълнувано: „Какъ да я отрежа? . . . — „Не знаешъ ли какъ се реже? Чакъ до горе. . . нервно отвърна тя“. Вижда се, че и тя бързаше да се свърши по-скоро тази мжчителна работа съ най-хубавото ѝ доскоро украшение на главата. Тя се чувствуваше въ положението на осжде-ния на смъртъ, който не жали вече нищо и

иска само едно: по-скоро, по-скоро да се свърши всичко. Сърдцето ми се кжсаше, азъ събрахъ въ ржцетѣ си тази забъркана коса и виждахъ, че не трѣбва да се колебае повече. . .

Оставихъ отръзаната коса тамъ и искахъ да изхвъркна по-скоро при другитѣ въ салона, но въ този моментъ се разнесе страшенъ викъ. Упжтихъ се по посока, отъ кждето дойде викътъ, и намѣрихъ задъ тежката завеса на прозореца Веселина, която отчаяно ридаше. Елена разбра скритата мжка на сестра си и сърдцераздирателно извика: „Веса, мила Веселино, какъ ще те оставя!“ Тѣзи думи усилиха още повече неудържимия плачъ задъ завесата и стори ми се, че тѣ идѣха отъ кръста на страданието на Голгота, гдето прикованиятъ страдалецъ възликна: „Боже, Боже, защото си ме оставилъ!“ Разплакана и силно натжжена, излѣзохъ отъ тая стая на страшна печаль. . .

* * *

Въ долния етажъ обѣдътъ бѣше готовъ и трѣбваше да отиваме. Моятъ мжжъ ме хвана настрана и ми напомняше да умия ржцетѣ си по-бърже, но ми бѣше неловко предъ Алеко и сестра му да показвамъ страха си, когато тѣ сж изложени на постоянния допиръ съ болната и не искахъ да обръщамъ вниманието имъ. „Но тогава да отидемъ въ кухнята, тамъ нѣма да те забележатъ“. . . настояваше мжжътъ ми. Като видѣхъ, че трѣбва да се бърза за обѣдъ, последвахъ го. Домакинството имъ се водѣше отъ две чужди жени, и дветѣ рускини, червени отъ пиене и безконтролни въ действията си.

Веселина не се отдѣляше отъ болната. Алеко даваше само пари и не търсѣше смѣтка. Всѣки можеше да си представи какъвъ редъ е имало тамъ. Но кой жали малкото предъ голѣмата загуба? Безкористниятъ Алеко най-малко мислѣше за това, а неопитната Веселина бѣше съвсемъ загубила глава отъ скръбъ. Чудихъ се какъ сж се сѣтили още да ни канятъ на обѣдъ въ този домъ на болести и скръби! Готвачката бѣше добре сготвила, но азъ чувствувахъ гризение на съвестта: тукъ долу при насъ — изобилие и здраве, а горе. . .

Беднитѣ две сирачета! Тѣ толкова бѣха предадени на болната си сестра, щото не по-

мисляха за себе си и не вземаха особени предпазителни мърки.

Това бѣше първото ми и последно виждане на онова нѣкога чудесно божие творение, на оня ангелъ по красотата и душата, който не можѣ да понесе тежкото бреме на живота и следъ месеца отиде да запълни още единъ гробъ въ старитѣ Софийски гробища, за да се забрави завинаги тукъ на земята. Не е ли жална ирония животътъ? Не е ли безценна утѣха за живитѣ вѣрата въ небесното блаженство, когато не го намѣримъ на земята: „Блажени вѣрващитѣ“... Елена ще е най-лжечезарниятъ ангелъ предъ Бога, който ще моли за прощение на грѣховетѣ на оня, който я свали въ гроба. Доколко е била честолюбива тази многострадална душа, говори фактътъ, че тя презъ време на болестта си не е искала никого да приеме, за да не я съжбяляватъ, за да не виждатъ страшното опустошение, което болестта бѣ наложила на тѣй блѣстящото ѣ по-рано изваяно лице. Честолюбие, което я ръководи цѣлия ѣ животъ. Качеството, което води къмъ слава, но... и къмъ гроба. . .

4. ДВЕТѢ СИРАЧЕТА — ВЕСЕЛИНА И АЛЕКО

Веселина, това нѣжно създание, безъ малко не изгуби ума си отъ толкова силни душевни сътресения, отъ загубата на толкова мили същества. Когато Елена угасна и цѣла въ бѣло лежеше на смъртно легло въ салона, изпълненъ съ хора, тя безмѣтна, като каменна статуя, седѣше сврѣна въ единъ жгълъ задъ вратата. Студениятъ видъ на смъртта я бѣ сразилъ на мѣсто. Величината на нещастieto и тъмнината на бъдещето бѣха парализирали мислителната ѣ способностъ до явно затѣпяване. Нищо не е могло да я извади отъ безчувствената ѣ окаменѣлость, която плашеше околнитѣ. Моето появяване съвършено неочаквано възвърна деятелността на мозъка ѣ. Трѣбвало е силно впечатление, за да се размърда заспалата ѣ чувствителностъ. Боязлива, не видѣла до тогава почти покойникъ, азъ, при дълбоката си покрътителностъ отъ случката, изпитахъ едно нервно треперене на цѣлото си същество и нѣмахъ смѣлостта да вдигна очитѣ си, за да видя бледото смъртно лице на Елена. Нѣмахъ смѣлостта да влѣза даже въ печалната стая

и унила до нѣмайкажде, съ наведена, съкрушена глава, незабелязано се ступихъ въ предната стая — кабинета. Алеко ме забеляза при едно минаване и умолително проговори: „Иди при Веселина“. Още не бѣхъ я виждала и не ми даваше сърдце да я видя, защото знаехъ, че само ще увелича и подновя нейнитѣ сълзи. Но сега автоматически се запжтихъ да я намѣря. Отведнажъ стаята се изпълни отъ единъ викъ: „Катя!“ И единъ страшенъ истериченъ смѣхъ разтърси цѣлото тѣло на Веселина, която увисна на ржцетѣ ми. Поразителността на този контрастъ, съ гробната тишина наоколо, смрази всички присѣстваващи, а азъ се почувствувахъ като светотатъ, който смути вѣчния покой на това светилище. Спустихъ се нѣкоя да ме отстранятъ отъ нея, за да спратъ този зловещъ истериченъ смѣхъ, и азъ се скрихъ пакъ; но при това забъркване случайно очитѣ ми паднаха върху лицето на прострѣната покойница и се учудихъ на онова, което видѣхъ: тя бѣше двойно по-хубава, хубостта ѣ като че бѣше възвърнала подъ нейната булченска премѣна. Неволно минахъ презъ ума ми думитѣ ѣ, които тя съ ирония произнесе, кагато не ми позволявахъ да отрѣжа косата ѣ: „За да бжда хубава, когато умра“. Да! ти си хубава и сега, бедна Елено, но не привличашъ, а отблѣсквашъ съ твоята востъчно ледна нѣжностъ! . . . Следъ малко я изнесоха завинаги отъ кжщи. Това повторно стресна осиротѣлото момиче — „Сама, сама е вече тя“. Тази мисль прорѣза нейния замѣгленъ мозъкъ и тя като тигрица се хвърли навънъ и улови съ дветѣ си ржце главата на милата си сестра — майка. Тѣй я стискаше тя презъ цѣлия пжтъ и ту ѣ говорѣше, ту се смѣеше. Никой не можеше да ѣ отдѣли отъ милата, но и никой не смѣташе да настоява, като знаеха колко малко време остава още . . . Тази дълбоко потресна картина караше всички присѣстваващи да проливатъ сълзи. Не искамъ да описвамъ всичкитѣ подробности на печалната церемония, която е обикновено тѣй убийствена за близкитѣ на починалия. Носенето въ църква, сърдцераздирателнитѣ викове при изнасянето, сбогуването на околнитѣ съ довършания милъ човѣкъ, съболезнованията — всичко това кжса сърдцето до примирание, вишето да влѣе утѣха. И азъ винаги съмъ си мислила при подобни тежки сцени, защо е нужна тази страшна церемония, тази адска мжка? Не е

ли по-добре, както вече правят това, например, в Англия — да вземат изгасналото тѣло отъ кѣщи хора чужди, специални мърт-вокопачи, които да го предадатъ на черната земя. По тоя начинъ ще избавятъ домашнитѣ да се излагатъ на мжки и терзания и ще запазятъ сегашния нервнѣ свѣтъ отъ излишни сътресения. Но... какво ще кажатъ хората!... За хатѣра на хората половината свѣтъ страда. Какъвъ ужасъ е, напримеръ, когато чувашъ удара на хвърляната прѣстъ, която затрупва милое сѣщество... За да запазятъ и Веселина отъ тѣзи последни страдания, които каратъ живия да иска да легне наредъ съ изгубения скѣпъ покойникъ, Алеко и единъ неговъ другаръ се помъжиха да я задържатъ надалеко отъ зиналия гробъ, като я държаха здраво подъ рѣка. По молба на Алеко и бойки се отъ предстоящото, азъ останахъ сѣщо при тѣхъ. За да я отстранятъ отъ тая страшна сцена, бѣха ни казали, че довършватъ друго погребение и ние трѣбва да почакаме. Но като се огледа наоколо и видѣ усамотението ни, тя почна да се дърпа, за да стигне мѣстото, отъ гдето се чуваше тихото пѣне на свещеницитѣ. Като затворенъ лѣвъ тя се мѣчеше да се изтрѣгне отъ яки-тѣ рѣце на своитѣ мѣчителѣ. Въ единъ удобенъ моментъ на тази трагична борба тя грабна отъ рѣцетѣ ми чадѣра и като го завъртѣ надъ главитѣ ни, заплашително се изскубна и полетѣ като стрела къмъ тази, която се готвѣха вече да скриятъ завинаги. Тамъ борбата съ нея е била по-ужасна, тя съ нечовѣшка сила е блѣскала всички, за да може да полети въ земята. Азъ нѣмахъ смѣлостта да се приближа и горчиво ридаехъ съ високъ гласъ, скрита задъ едно дърво и отдалечена. Не искахъ сѣщо да се върна при Веселина, нито да отида въ печалната кѣща. Тогава мжжѣтъ ми побѣрза да ме качи въ една кола, която ни отведе у дома.

Цѣла недѣля не можахъ да се реша да пристѣпя прага на нещастния домъ. Пустнали се бѣха слухове, че Веселина се побъркала. Това увеличи страха ми. Алеко, който бѣше останалъ единственъ отъ семейството, трѣбваше да се грижи за всичко. Следъ като си е блѣскалъ главата какъ да спаси бедното момиче отъ ужасната самотия и скръбъ, той дойде единъ день у насъ. При другитѣ му грижи бѣше и безпаричието, понеже бѣше напустналъ службата, защото не искаше да

направи компромисъ съ свѣстѣта си като сѣдѣя. Първиятъ ми въпросъ бѣ за Веселина.

— Ахъ, защо нѣмамъ пари, да я взема и отведе на край свѣта... Само едно пжтешествие дълго, крѣгосвѣтско, би могло да я накара да позабрави всичко. А сега... слушай, Катя, внезапно се въодушеви той, азъ загубихъ умната си сестра, но ти ще я замѣстишъ. Ти можешъ да спасишъ беднитѣ сироти, стига да поискашъ, ти съ една своя дума ще накарашъ вуйчо да склони на всичко, но стига да искашъ... Катя, елате да живѣете у дома, ще ви дамъ цѣлата голѣма кѣща съ малкъ наемъ, а ние ще се приберемъ съ Веселина въ кулата*). Но само да не сме сами, ... главното Веселина да може да бжде съ тебе. А сега тя си е премѣстила леглото на сѣщото мѣсто, дето лежѣ Елена, спуснала е пердетата на цѣлата кѣща—жива погребана. Ти ще я ободришъ, ще я възвѣрнешъ къмъ живота.

Азъ мълчахъ смутена, цѣлата ми снага треперѣше отъ смѣсено чувство, което ме вълнуваше. Едва сдържахъ накупѣлия плачъ, когато изказваше молбата си, при мисълта на всичката велика тѣхна скръбъ, но сѣщевременно едно друго чувство — чувството на самосъхранение и дълбоката ми чувствителностъ къмъ споменитъ за починалата ме въздържаше да му дамъ изведнажъ отговоръ. Обещахъ само да поговоря по това съ мжжа си. Чудно ми е, чудно, мислѣхъ си азъ следъ заминаването на Алеко, какъ да не съзнава величината на оная жертва, която иска отъ менъ. "Първо кѣщата, покѣщнината могатъ да вдѣхнатъ страхъ отъ зараза, а второ, най-главното, нѣмаше да мога да влѣза тѣй скоро тамъ, дето витаеше още Елениниятъ духъ и дето всичко щѣше да изтрѣгва у мене печални спомени, въздишки и неволенъ ужасъ отъ смъртта.

Мжжъ ми се смая сѣщо отъ това предложение. Жалко ми бѣше, но азъ сѣбощихъ следъ нѣколко дена на Алеко главната причина, която ни възспира да приемемъ най-великодушно предложеното ни жилище. Разбира се, че не казахъ ни дума за опасността отъ ужасната болестъ, за да не му всѣя страхъ. Извинихъ се сѣщо и съ контракта, който ни

*) Въ сѣщия дворъ имаше още една кѣща, на три етажа, съ по една стая, прилична на кула.

свързваше за една година съ току-що наетата кжша.

— „Не е то, не е, ами отъ български егоизъмъ: да не бжде добре и на другитъ, а само на щастливитъ младоженци“, — каза той съ подигравателна усмивка.

Стана ми недовко и пакъ въ ума ми се появи въпросътъ: дали, наистина, той не схващаше положението, или нещастieto го заслѣляваше до такава степенъ? Сега си обяснявамъ тази му постѣпка съ безгрижнето къмъ живота, съ веселото гледане на нѣщата, нѣщо, което го е карало да вижда само хубавата страна на медала. Той е искалъ да види кжщата си пакъ оживена, въ която щѣше да намѣри винаги подслонъ около свои хора, а на всичко друго е гледалъ съ лекостыта на жизнерадостното си сърдце.

— „И тъй, не искате да приберете кржглитъ сироти“, заключи той и си взе сбогомъ.

Можете да си представите какво тежко чувство изпълняше душата ми при тази негова горчива ирония. Следъ пропадането на този планъ, той решава да даде сестра си въ французкия пансионъ, но понеже трѣб-ваха срѣдства за това, намислилъ да се отърве отъ кжщата, която продалъ на този, отъ когото е била купена. Прибралъ се въ отдѣлната сграда — кулата и си устройва хазайство. Дветъ прислужници — рускини отъ голѣмата кжща бѣха замѣнени съ две туркини въ фереджи, две нещастни жени — бѣжанки, майка и дъщеря, които бѣше прибралъ въ приземнитъ стаи, за да изпълняватъ кжшнитъ длѣжности. Тамъ той е минавалъ съ другари сиротскитъ си дни, като ги е гощавалъ съ турски ястия. Останалъ почти беденъ, той пакъ е преглеждалъ още по-беднитъ.

5. АЛЕКО ВЪ ДОМАШЕНЪ ПРИЯТЕЛСКИ КРЖГЪ И МУЗИКАТА

Но скоро едно обстоятелство спомогна да се позапѣли неговиятъ животъ отъ оная страна, откъмъ която той най-много страдале — липсата отъ свои. Пристигна за постоянно мѣстожителство въ София една отъ сестритъ на майка му, съ дветъ си деца. Тамъ, при обичната си леля Анастаса, почна да ходи той почти ежедневно, като намираше най-голѣмо развлѣчение въ веселия интименъ кржгъ на малкитъ си братовчеди: Мила и

Романъ. Малко по-малко той прехвърляше тамъ при тѣхъ отъ своята покжщина, кждето му стана по-добре отъ собствената кула, докато единъ день окончателно се прости съ нея.

Той живѣеше, безъ да споменава нещастieto си, безъ да съжалява или натяква. Приемаше живота съ отворени обятия и му се радваше винаги, когато можеше да намѣри приятна компания. Освенъ приятелския кржгъ извънъ кжщи, той обичаше най-много роднинския интименъ домашенъ животъ при своитъ близки, на които служеше като съединително звено. Безгрижниятъ духъ на голѣмия му вуйчо Ангелъ и мжжътъ на леля му Анастаса спомогнаха за устройване на веселби, на които Алеко бѣ голѣмъ любителъ. Той търсѣше като че ли да се възнагради за многобройнитъ загуби, които го бѣха калили съ своята жестокость и го бѣха направили, тъй да се каже, философъ... Мразѣше мрачното, черното, а обичаше само свѣтлото, хубавото, радостното. Музиката бѣ най-главната частъ на веселитъ събрания, които нѣкакъ-си естествено ставаха въ нашата кжща. На това помагаше пианото. Трѣб-ва да спомена, че първата моя и на мжжа ми мечта, като поуредихме нашето младо домакинство, бѣше да се снабдимъ съ пиано, къмъ което чувствувахме и двамата голѣмо влѣчение. А моитъ пѣсни особено страдаха, като очакваха да се разнасятъ по-пълно и по-хармонично, заедно съ потрѣбния съпроводъ. Усамотението, въ което оставахъ почти презъ цѣлия день въ отсъствието на мжжа ми, заставахе внимателния ми съпругъ да побърза по-скоро да ми достави тази радостъ. Тъкмо по това време Алеко пренасяше своята покжщина, следъ като бѣше настанилъ Веселина въ пансионъ. Той се нуждаеше твърде много отъ срѣдства. Пияното на сестритъ му, доставено не много отдавна, бѣ осиротѣло, също като Алеко.

— Братко, не можешъ ли, вмѣсто да купувашъ пияно, да се възползувашъ отъ нашето? — запита той мжжа ми.

— Добре, но само ако ми го дадешъ подъ наемъ, както щѣхъ да направя временно, докато изпиша ново, отговорилъ вуйчо му, като не му е далъ да разбере причината на измислената комбинация. Този случай бѣше удобна причина да се помогне мал-

ко неуспѣтно на безгрижния безкористникъ съ една ежемесечна сума.

Пренасянето на любимия инструментъ у насъ отъ заглѣхналата кжца съживи, заедно съ нашето тихо гнѣздо, и Алековото сърдце. Той донасяше сегизъ-тогизъ по нѣкое отъ любимитѣ парчета на Елена, която, както въ всичко, тъй и въ музиката, е била усърдна изпълнителка, и ми казваше: „Я се опитай, Катя“. И когато нѣкоя часть не излизаше, той съ ржце, съ крака и съ свирене на уста ме упжтваше, докато излѣзе тъй, както го е чувалъ подъ прѣститѣ на загубената си сестра.

Азъ се радвахъ, че можехъ да му доставямъ отъ страна забава, която го увличаше, но същевременно чувствувахъ образа на Елена при всѣка една забележка на учителката ѝ по ноти и, вмѣсто чувство на наслада, усѣяхъ едно неводно стѣснение, горчива скръбъ, която ми говорѣше за нищожеството на този свѣтъ...

— Бедната, бедната Елена, казахъ замилено! Тя лежи въ земята, а ние свиримъ, не е ли грѣшно това?...

— Музиката никога не е грѣхъ, възразяваше Алеко, азъ карахъ Веселина да свири следъ смъртта, защото музиката униса сърдцето, тя плаче заедно съ него, тя го утеша-

ва и развеселява. И за да разгони печалнитѣ мисли, веднага съ енергиченъ тонъ додаваше: — Ами я дай отъ ония романи, които ти ги е пратила началницата на пансиона, азъ ще карамъ втория гласъ...

По такъвъ начинъ, вмѣсто азъ да го утешавамъ, той правѣше обратното, като отвлечаше вниманието ми отъ невеселитѣ спомени.

Обичахъ пѣнето твърде много и на пианото гледахъ повече на спомагателно срѣдство, защото пѣсенята действува по-силно на сърдцето, отколкото езикътъ на чисто инструменталната музика. Може би, защото тукъ не се изисква строгото разбиране на музиката или пъкъ защото усѣщаме живия гласъ да предава понятно всичкитѣ чувства. Затова пѣнето ще си остане завинаги най-любиятъ, най-хубавиятъ божи даръ, съ който се краси младостта.

Тъй и Алеко, при всичкитѣ си минали нещастия, пакъ имаше сила да пѣе, та и азъ, младата 18-годишна щастлива домакиня, минавахъ отъ пѣсень на пѣсень, като отъ цвѣтъ на цвѣтъ. Младостта има крила, тя иска да хвърчи, да стигне небесата, а това се постига чрезъ полето на звучната пѣсень, която блика чрезъ порива на младия животъ.

(Следва)

СВОБОДНА ТРИБУНА

ЗА ОБЕДИНЕНИЕТО

Младежта у насъ има свой общественъ животъ. Тази младежка общественостъ, обаче, винаги досега се е развивала настрана отъ гражданската общественостъ въ страната ни.

Може би поради факта, че на младежкото творчество у насъ винаги се е гледало съ недовѣрие, а може би и поради други причини, гениална творческа проява у младежта ни не е била констатирана отъ освободението — до днесъ.

Единствената младежка организация у насъ, която презъ 1911 година се роди като резултатъ на безгранична любовъ и неутолима жажда на нашата младежъ къмъ роднитѣ планини, това е Юношескиятъ туристически съюзъ, който преди две години само отпразднува блѣсково своя двадесетъ и петъ годишенъ сребренъ юбилей. Пятътъ, по който днесъ върви Ю.Т.С., е сжиятъ пѣтъ, следванъ и въ миналото отъ десетки хиляди млади, ентузиазирани сърдца, обгорени отъ пламъка на най-възвишенъ идеализмъ.

Въпрѣки това, членовѣтъ, които се вербуватъ въ редовѣтъ на Съюза днесъ, не сж тѣзи отъ вчера. Новото време, което се характеризира съ своята нервна динамика, създаде цѣло едно ново поколѣние, чийто исторически образъ е релефно издѣлбанъ върху фона на нашия политико — общественъ животъ. Въ него преобладава духътъ на активизма, неговото самочувство е доста повишено, а вѣрата въ собственитѣ му сили е най-голѣмиятъ стимулъ на непрестания му стремежъ къмъ творчество. Ето защо, действителността, въ която живѣе и се развива днесъ Ю.Т.С., е отпечатила този новъ духъ и у неговитѣ членове. Оттамъ възникватъ и редица неразрешени въпроси, които не преставатъ да бждатъ постоянненъ обектъ на внимание. Оттамъ се ражда понѣкога и онова униние, оная отпадналостъ у най-разпаленитѣ, които обичатъ безпредѣлно съюза такъвъ, какъвто сж е, но все пакъ оставатъ рожби на своето време и на условията, при които творятъ.

Следователно, налага се днесъ известенъ корективъ, не въ идеологията на Ю.Т.С., която си остава незамѣнима, а въ начина на действие, на организация и на срѣдствата, които ще иматъ за основа едно правилно раз-

биране на условията, при което ще може да се постигне по-разноликъ, по-активенъ духовенъ животъ и по-всестранна проява на творчество. Наложителни сж преди всичко бързи реформи отъ финансовъ характеръ, защото, нека не бжде тайна за никого, не е изключена за съюза угрозата отъ фалитъ, който би настѣпилъ при днешната слаба материална мощъ на неговитѣ членове, болшинството ученици. Но да не се плашимъ! Той и въ миналото е билъ често пѣти изправенъ предъ тази бездна, но никога досега не е падаль въ нея, благодарение на духа и волята на своитѣ ръководители, които стигатъ до себежертва.

Реформитѣ, за които става дума, знамъ, че сж трудно изпълними. Знамъ, че сжществуватъ много прѣжки, нѣкои сериозни — други отъ романтиченъ характеръ. Но предстоящото формиране на специална Дирекция на туризма, надѣвамъ се, ще допринесе твърде много за по-лекото изглаждане на нѣкои по-голѣми трудности. Що се касае, отъ една страна, за запазването на едно четвъртвѣковно творчество и, отъ друга, за регламентирането на туристическото движение у насъ, което да придобие характера на едно мощно обществено движение, както това е на западъ, то, естествено е, че сж необходими и известни компромиси. Но не идеологически компромиси, които могатъ да бждатъ само вредни, а компромиси въ кръга на разума и на възможноститѣ, които ни се откриватъ.

Такъвъ единъ компромисъ е и отдавна замисленото обединение на двата съюза на разни начала. Отъ едно такова обединение ще има полза както Ю.Т.С., така и Б.Т.С. Колкото за сжщията на Ю.Т.С., като чисто младежка организация, тя съ нищо не ще бжде накърнена, защото все пакъ младежта е и си остава нервътъ на живота, който като свежа струя дава устремъ и вдъхновение.

Ю.Т.С., обединенъ съ Б.Т.С., ще представляватъ заедно българския туризмъ и неговитѣ творчески прояви въ културния, стопански и националенъ животъ на българската общественостъ.

Дим. Буревъ
бившъ редакторъ на
„Младъ Туристъ“.

КОНФЕРЕНЦИЯ ПО СТОПАНСКИ ТУРИЗЪМЪ

По инициативата на Главната дирекция на Б. д. ж. и пристанища, на 22 — 23 януарий т. г. бѣ свикана конференция по стопански туризъмъ, на която, между представителитѣ на държавата и общинскитѣ власти, сж при- сѣтствували и членътъ на ЦН на БТС, г. Т. Тодоровъ, и председателътъ на ЮТС г. Ил. Минчевъ. Конференцията е била открита и председателствувана отъ началника на Стопанския отдѣлъ при Главната дирекция на желѣзницитѣ г. д-ръ Иосифъ Петковъ. Въ писменъ докладъ началникътъ на „Службата за стопански туризъмъ“ г. Ковачевъ е раз- гледалъ предъ присѣтствуващитѣ всички въ- проси отъ дневния редъ на конференцията. Въ доклада си той е изтъкналъ, че масовото развитие на туризма поставя на пределъ планъ множество въпроси, чието разрешение не може да се постигне съ осѣжднитѣ срѣд- ства на „Службата за стопански туризъмъ“. Въ развитиѣ се следъ това дебати всички говоривши сж изтъкнали, че сж нуждни много срѣдства, за да се създадатъ удобства за по- сещението на хубавитѣ курортни мѣста и туристически обекти въ страната, привличащи не само българи, но и множество чужденци. Следователно, налага се държавата да вземе дейно участие въ разрешаването на този въ- просъ, като предвиди повече срѣдства, съз- даде законъ за туризма и пр. По сѣщата логика е изникналъ и въпросътъ за създава- не на отдѣлна Дирекция за стопански тури- зъмъ, предложенъ отъ нашия представителъ и приетъ отъ конференцията като предло- жение, вписано въ т. 3—а на взетата резо- люция.

Конференцията е приключила работата си съ следната резолюция, одобрена отъ мини- стра на желѣзницитѣ г. В. Аврамовъ:

1. Да се благодари на Главната дирекция на желѣзницитѣ за нейната твърде навремен- на инициатива за свикването на тази крайно необходима за времето и страната конфе- ренция.

2. Че е наложително създаването на за- конъ за стопанския туризъмъ, който цѣлостно да уреди материята на стопанския туризъмъ у насъ, по подобие на създаденитѣ такива въ повечето държави.

3. Въ този законъ да легнатъ следнитѣ основни положения:

а) създаване на институтъ, който да цен- трализира всички грижи и инициативи относ- но стопанския туризъмъ, да ръководи и ор- ганизира сѣщитѣ въ пѣлата страна;

б) да дава напѣтствия за благоустрояване на курортитѣ, които въ това отношение сж въ твърде лошо положение, съ малки изклю- чения, а именно, постройка на водопроводи, канализация, хотели, обзавеждане на лѣчебни заведения, създаване на игрища, мѣста за удоволствия и пр.;

в) съдействуване за уреждане на съобще- нията отъ и до мѣстата, обекти на стопан- ския туризъмъ. Упражняване надзоръ върху организирането на пътуванията;

г) пропагандата на природнитѣ красоти, лѣчебни и исторически мѣста, да се извършва подъ ръководството и надзора на казания ин- ститутъ;

д) въ мѣстата, обектъ на стопански тури- зъмъ, да се създаде особенъ режимъ относно експлоатацията на хотелитѣ, частнитѣ курортни квартири, ресторантитѣ и др. лѣтовнищи за- ведения, както и относно упражняването на професиитѣ, свързани съ стопанския тури- зъмъ;

е) регламентиране на обектитѣ за стопан- ския туризъмъ, които да бждатъ разгра- ничени съобразно условията на такива за международенъ и други за вътрешенъ стопан- ски туризъмъ;

ж) на общинскитѣ управи въ мѣстата, опредѣлени за стопански туризъмъ, да се да- датъ особени права за правилното експлоа- тирание на съответнитѣ курортни мѣста.

з) уреждане отъ Б. н. банка на споразу- мения съ чужди девизни власти относно де- визнитѣ улеснения на чужденцитѣ, посеща- ващи България, като туристи или лѣтовници;

и) поощряване и подпомагане построява- нето и обзавеждането на нови образцови хо- тели, ресторанти и мѣста за развлѣчения, като имъ се даватъ фискални и кредитни об- лекчения, тъй като стопанскиятъ туризъмъ е национална индустрия;

к) да действува за субсидиране, при въз- можность, на общини, признати, че иматъ условия да се развиятъ като първостепенни обекти за стопански туризъмъ.

л) за осѣществяване на горната дейность да се предвидятъ въ закона особени приходи, като туристически марки, върху: 1) увѣрения за безплатни и съ намаление пътувания, 2) удостовѣрения за напускане страната, 3) по- лицейски изходни визи на български подда- нници, 4) удостовѣрения за чужди девизи, а така сѣщо процентъ върху курортнитѣ такси и върху ценитѣ на стаитѣ и даванитѣ квар- тирѣ въ курортни и исторически мѣста и др., и отъ субсидии отъ стопански и финансови институти.

4) Тѣй като условията за създаването на законъ за стопански туризъмъ въ България сж назрѣли, да се изготви въ най-скоро време законопроектъ въ окончателна форма, като се взематъ предвидъ и горензложенитѣ мнѣ- ния.

5. Конференцията одобрява досегашната дейность на Службата за стопански туризъмъ при Б. д. ж. и препорѣчва на сѣщата да действува за осѣществяването на горепосо- ченитѣ положения по надлежния редъ.

Витошкият парк

По инициатива на члена от Централното настоятелство г. Тодоръ Тодоровъ, на 23 февруарий т. г. се състоя конференция от представители на Централните настоятелства на БТС и ЮТС и клоновете имъ въ София. Целта на конференцията бѣ да обсъди детайлно „Правилника за народния парк Витоша“, за да направи подходящи препоръки и искания предъ управителя на парка въ връзка съ ония постановления, които засѣгатъ и регламентируютъ интереситъ на двата сродни съюза.

Конференцията приключи успѣшно работата си и съ специално писмо отъ името на БТС до управителя на парка сѣ представени следните препоръки и искания:

1. Да се разреши на клоновете отъ БТС и ЮТС, които иматъ хижи на Витоша, да събиратъ дървенъ горивенъ материалъ за нуждитъ на хижитъ имъ.

2. Сжитѣ да получаватъ при нужда дървенъ строителенъ материалъ за ремонтиране, украсяване и особено ограждане на дворните мѣста на хижитъ, което се изисква въ частъ III, § 5 на правилника.

3. Да се опредѣли като скиорски пѣть и пѣтьтъ: Черни връхъ, Лѣвчето, Сръдецъ, Кумата, както и пѣтьтъ Боерица-хижа Фонфонъ. Изобщо да се избѣгва точното опредѣляне на скиорскитъ пѣтища, като управлението на парка опредѣли само забранени зони.

4. Да се ограничи строежътъ на нови хижи въ Витоша, предимно въ границитъ на парка, особено когато последнитъ се строятъ отъ нетуристически организации.

5. Да се позволи и на членовете на ЮТС, респективно на клоновете му, да съставятъ актове на нарушителитъ на правилника, като същевременно се дадатъ указания въ тази насока.

М-ръ Багряновъ за туризма

За да подпомогне туризма, което ще бжде отъ голѣмо национално значение за нашата страна, защото българското гражданство ще опознае, ще обикне и ще се научи да пази българската природа, а особено българскитъ гори, м-рътъ на земедѣлното г. Ив. Багряновъ е намалилъ годишнитъ наеми за мѣстата на туристическитъ хижи и двороветъ имъ, както следва: 1. За кв. метъръ застроена площъ до 150 кв. м. по 0'10 лв. 2. За декаръ дворно мѣсто за хижа до 2 декара—на декаръ по 5 лв. Ако площта на хижата или двора ѝ надминаватъ посоченитъ граници, за

застроената площъ ще се плаща по 2 лв. на кв. м., а за дворно мѣсто по 30 лв. на декаръ, както досега.

По този начинъ се прави разумно поощрение на туризма, многостраннитъ ползи отъ който сѣ признати както въ чужбина, така и у насъ. Опознаването пѣкъ на горитъ отъ страна на българското гражданство ще бжде отъ голѣма полза за горското ни стопанство. При този контактъ всѣки туристъ неспринудено ще може да се запознае съ безшумното творческо стопанско дѣло, което днесъ се върши въ българскитъ гори.

Централното настоятелство е приело възобновения клонъ „Патейна“ въ гр. Преславъ, който е избралъ дейно настоятелство и обещава да развие много добра организационна и излетна дейность презъ настоящата година

Германскитъ алпийски съюзъ е пожелалъ да му бждатъ изпратени диапозитиви отъ красиви обекти изъ българскитъ планини, за да ги направи достойние на любителитъ на природата въ Германия.

Централното настоятелство е започнало изготвянето на специални диапозитиви, които въ скоро време ще бждатъ изпратени на Германския алпийски съюзъ.

ОБЩО ГОДИШНО СЪБРАНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ТУРИСТИЧЕСКА КО-ОПЕРАЦИЯ

Общото годишно събрание на Българската туристическа кооперация се състоя на 21 мартъ 1939 г., 7 часа вечертъ, въ салона на Българския туристически съюзъ въ присѣдствието на голѣмъ брой членове-кооператори. Като представители на Българската земл. и коопер. банка на събранието присѣдствуваха началникътъ на Кооперативния отдѣлъ при сѣщата г. Иванъ Димитровъ и инспекторътъ г. Пешевъ.

Следъ откриване на събранието председателътъ г. Миланъ Кузовъ даде думата на г. Ив. Димитровъ, който въ сбита и много хубава речъ начерта развоя и напредѣка на кооперативното дѣло въ България.

При развитиѣ се дебати по отчета и баланса за изтеклата година, по който се изказаха много отъ присѣдстващитъ кооператори, сжитиятъ биде приетъ съ акламации. При избора за попълване на У. С. бѣха избрани г. г. Павелъ Павловъ и Борисъ Цвѣтковъ, а за К. К. бѣха избрани г. г. Иванъ Кутинчевъ, Любенъ Кръстевъ и Рафаилъ Рафаиловъ.

На 26 февруарий т. г. се състоя общото годишно събрание на клона „Белмекенъ“ въ Пазарджикъ. Събранието бѣше твърде добре посетено. Главнитѣ разисквания станаха върху отчета на настоятелството за миналогодишната му дейность, която се състои главно въ следното:

Дружеството обединява 158 члена, отъ които редовно отчетени 124 члена — увеличение въ сравнение съ 1937 год. съ 14 отчетени члена. Излетната дейность сѣщо е засилена, въ сравнение съ минали години, и въобще добре застъпена: направени сж 28 официални излети, вънъ отъ множество други, организирани отъ отдѣлни членове на дружеството. Посетени сж най-разнообразни близки и далечни планински обекти. Участвували сж мъже и жени въ съотношение 3:1.

Културно-просвѣтната дейность презъ 1938 г. е провеждана съ задоволителни резултати: чувствувана е годишнината на Алеко съ подобаваща тържественостъ; изнесени сж две сказки съ оратори отъ София: г. г. Ст. Поповъ и Тодоръ Тодоровъ и учителката отъ мѣстната гимназия г-ца Люба Войводова; устроено е балъ на дружеството съ отлично посещение.

Финансово дружеството е било доста затруднено, поради тежация върху му дългъ по построения паметникъ на Алеко Константиновъ въ градския островъ и въпрѣки сравнително голѣмия оборотъ на суми въ касата му, то не е могло да задоволи други свои потребности, освенъ плащания по паметника.

Главната насока, въ която ще следва да се насочи строителната програма занапредъ, е маркировката на опредѣленъ етапъ въ Родопитѣ, което ще стане по планъ и ръководство отъ Българския туристически сѣюзъ. Друга строителна програма на дружеството ще бжде подобрене паметника на Алеко на лобното мѣсто — 9-ия қлм. по шосето за Пещера и обзавеждане паркъ на сѣщото мѣсто; обзавеждане паркъ около паметника на Алеко въ градския островъ и др.

Въ бждещата дейность на дружеството се предвиждатъ повече културно-просвѣтни прояви, акция за увеличение числения съставъ на дружеството и устройване редовно популярни и други излети. Сѣщо да бжде представено дружеството достойно на тазгодишния юбилеенъ туристически съборъ и изложба на БТС въ София по случай 40-годишнината на туризъма въ България.

Следъ произвеждане изборъ за членове на настоятелството на мѣстото на излизащитѣ, новата управа се конституира въ следния съставъ: настоятелство: председателъ Вл. Т. Мумджиевъ, подпредседателъ Никола Мариновъ, секретаръ Илия Илиевъ, касиеръ Иванъ Петровъ, пом. касиеръ Никола Ат. Стоиловъ, завеждащъ излетитѣ Симеонъ Симеоновъ; съветници: Дина Николова и Жакъ Бехаръ; контролна комисия: Георги

Абаджиевъ, Ангелъ Клисурски и Андонъ Ал. Поповъ.

На 12 февруарий т. г. Дрѣновскиятъ клонъ „Бачо Киро“ е ималъ своето годишно събрание, на което дрѣновскитѣ туристи, следъ представения отчетъ, съ акламации сж преизбрали и за 1939 г. сѣщото настоятелство, възнаграждавайки го по този начинъ за богатата му и плодотворна дейность. Съставътъ на настоятелството е: председателъ Ганчо Миневъ, подпр. Г. Ганчевъ, секретаръ Н. Бончевъ, касиеръ К. Маревъ, домакинъ Ст. Крушевъ; членове: Ив. Илиевъ, Г. Катранджиевъ и И. Рачиковъ; контролна комисия: Ив. Божиновъ, Ст. Бучуковски, П. Батановъ.

Отъ представения отчетъ е видно, че презъ изтеклата година усилията на настоятелството сж били насочени най-вече къмъ обзавеждане на интересната пещера край Дрѣново, за чието поддържане, подобрене и запазване дрѣновскиятъ клонъ е натоваренъ отъ Народния археологически музей. Въ това отношение е направено наистина твърде много: централниятъ ѝ входъ е снабденъ съ електрическо освѣтление, подътъ е изчистенъ и постанъ сж дребенъ чакълъ, направени сж подпорни стени и стѣпала и желѣзни парапети; буренясаиятъ хълмъ предъ пещерата е прочистенъ и покритъ съ стѣпала и алеи. Предвидъ на все повече увеличаващитѣ се посетители на пещерата, презъ настоящата година предстои да се направятъ още много подобрения — до пълното ѝ и модерно обзавеждане.

Общото годишно събрание на клона „Калояновъ връхъ“ въ Пловдивъ е избрало ново настоятелство въ следния съставъ: председателъ Стоянъ Атанасовъ, подпредседателъ Ал. П. Геновъ, секретаръ Асенъ Ал. Христовъ, касиеръ Огнянъ И. Георгиевъ, домакинъ-библиотекаръ Василъ Ст. Лилковъ; съветници: Хр. Буневъ, Сп. Теневъ, Ив. М. Казаковъ; провѣрителенъ съветъ: Д. Николовъ, Н. Душковъ и Д. Чакровъ.

Карнобатскиятъ клонъ „Чалъ кавакъ“ е избралъ на общото си годишно събрание ново настоятелство. На сѣщото събрание единодушно и съ акламации е билъ провъзгласенъ за почетенъ председателъ досегашниятъ действителенъ такъвъ г. Ат. Игн. Караивановъ. Чрезъ това карнобатскитѣ туристи сж дали мораленъ изразъ на уважението и любовта, които хранятъ къмъ г. Караиванова, който е посветилъ голѣма частъ отъ живота си въ служба на туристическитѣ идеали, а и сега остава като незамѣнимъ идеологъ и баща на туристическото движение въ града.

Новото настоятелство има следния съставъ: председателъ Т. Поповъ, подпредседателъ Б. Желѣзовъ, секретаръ Т. Ангеловъ,

касиеръ Ст. Боевъ, домакинъ Ст. Христовъ; съветници: Д. Николовъ, В. Колева и Н. Хардаловъ; контролна комисия: Г. Маноловъ, П. Станчева и Т. Поповъ.

Въ общото си годишно събрание клонътъ „Чукаръ“ въ с. Долна Орѣховица, Горно-Орѣховско, е избралъ ново настоятелство, което се е конституирало както следва: председател Т. Петровъ; подпредседател Ст. Димитровъ, секретаръ Ив. Ивановъ, касиеръ Г. Хр. Хаджиевъ, домакинъ Г. П. Гайдаровъ; съветници: Ил. Т. Корчевъ, Б. Молловъ; контролна комисия: Ив. Гайдаровъ, Ив. Станевъ, Н. Бояджиевъ.

На 9 т. м. се е състояло VIII-то редовно годишно събрание на клона „Планинецъ“. Отчетътъ на настоятелството е билъ одобренъ съ акламации. Дали се ценни препоръки за бъдещата дейность на дружеството. Презъ настъпващия строителенъ сезонъ ще се разреши и дострой хижа „Планинецъ“ въ Витоша и окончателно завърши хижа „Планинецъ“ въ Стара-планина. За да се постигне това, разчита се на съдействието на всички планинци, а най-вече на обществената подкрепа.

Новото настоятелство се е конституирало така: предс. Илия Грънчаровъ, подпред. Георги Катрановъ, секр. Димитъръ Талевъ, кас. Славчо Станевъ, дом. Георги Томеровъ, пом. дом. Ив. Петковъ, зав. излетитъ Василъ Гърличковъ, библиотекаръ Кирилъ Антоновъ, медицински съветникъ Д-ръ Лазаръ Станчевъ и съв. Стоянъ Фекеджиевъ.

Новото настоятелство на клона „Девненски извори“ въ Варна, избрано недавна на общото годишно събрание, се е конституирало както следва: председател Асенъ Петровъ, подпредседатели Любенъ Бъчваровъ и Жива Попова, секретаръ Стефанъ Савовъ, касиеръ Христо Станчевъ, домакинъ Петко Ковачевъ; съветници: Илия Чолаковъ, Стефанъ Тодоровъ; стопански комитетъ: Иванъ Бъчваровъ, Димитъръ Капитановъ и Иванъ Ненковъ; контролна комисия: Иванъ Бончевъ, Борисъ Т. Воденичаровъ и Петко Христовъ.

Отъ приходитъ на нѣколкото туристически вечери сж били закупени 16 пружинени легла, съ което е поставено началото за удобното обзавеждане на хижа „Руенъ“. Като се има предвидъ, че и презъ зимния сезонъ хижата се посещава твърде много и интересътъ на южнобългарскитъ туристи къмъ нея

все повече нараства, нейното пълно обзавеждане на по-модерни начала става все по-наложително.

Въ общитъ си годишни събрания клоновете „Безово“ въ Асеновградъ и „Росина“ въ Сухиндолъ сж избрали нови настоятелства, които сж се конституирали така: АСЕНОВГРАДЪ: председател Д. Басмаджиевъ, подпредседател Ал. Тодорinovъ, секретаръ Г. Славовъ, касиеръ, А. п. Ангеловъ, домакинъ Г. Обущаровъ, пом. касиеръ Ив. Юрдановъ; съветници: д-ръ С. Янкова, К. Коджабашевъ, Вл. Петровъ и Ат. Стойчевъ; контролна комисия: Ив. Райчевъ, Ат. Константиновъ, А. Ковачевъ. Въ СУХИНДОЛЪ: председател д-ръ П. Алтъновъ, подпредседател А. М. Вачковъ, секретаръ Ив. П. Поповъ, касиеръ Ст. Н. Вачковъ; домакинъ Н. Ив. Касабовъ; съветници: д-ръ И. Илиевъ, Т. Челневъ, Г. Острова.

Настоятелството на Асеновградския клонъ си е поставило за задача да продължи съ още по-голѣми усилия плодотворната дейность на бившето настоятелство, като отдели особени грижи за обзавеждането и стопанисването на хижа „Руенъ“, а сухиндолскитъ туристи — да разширятъ и довършатъ всички инициативи, предприети отъ тѣхнитъ предшественици.

Казанлъшкиятъ клонъ „Орлово гнѣздо“ е избралъ на общото си годишно събрание ново настоятелство съ председател Манолъ Черневъ, подпредседател Ганчо Фъсовъ, секретаръ Димитъръ Венковъ, касиеръ Коста Бѣловъ, домакинъ Коста Тевевъ; съветници: г-ца Анка Димитрова, инж. Нанчо Нанчевъ и Никола Спасовъ; контролна комисия: Дечко Христовъ, Тодоръ Кечеджиевъ и Коста Маленовъ.

Харманлийскиятъ клонъ „Родопи“ сжщо е избралъ на общото си годишно събрание ново настоятелство, което се е конституирало така: председател Марко Сокорски, подпредседател Манолъ Петковъ, касиеръ Др. Несторовъ, секретаръ-домакинъ Дим. Гарвановъ, съветници: Ц. Цокровъ, Дим. Атанасовъ и Н. Янковъ; контролна комисия: К. Вълчановъ, И. Колевъ, и Ив. Янакиевъ.

Новитъ настоятелства на двата клона съ още по-голѣма ревностъ ще продължатъ дѣлото на своитъ предшественици, стремейки сс къмъ все по-голѣми и всестранни успѣхи.

Ботанически изучвания на п. Олимпъ въ Тесалия, отъ Н. Стояновъ и Д. Иордановъ.

(Годишникъ на Софийския Университетъ, физико-математически факултетъ, томъ XXXIV, кн. 3, естествена история, 1937/1938 г., стр. 147—249).

Презъ лѣтото на 1937 год. (19—28 юлий) нашитѣ отлични ботаници професоръ Николай Стояновъ и асистентътъ Даки Иордановъ, придружени отъ лепидоптеролога д-ръ Кр. Тулешковъ, асистентъ при Царскитѣ научни институти, посетиха гръцката планина Олимпъ.

Досега планината на древнитѣ богове е посещавана за трети пѣтъ отъ българи. Първитѣ българи, посетили Олимпъ, сж д-ръ Кр. Тулешковъ, Д. Папазовъ — асистенти при Царскитѣ научни институти, и В. Шахтъ — инспекторъ при царскитѣ градини. Посетили сж планината въ началото на юлий 1936 г. съ научна цель. Презъ сжщия месецъ (края на юлий 1936 год.) сж посетили Олимпъ и голѣмитѣ ни планинари — скиори д-ръ Л. Телчаровъ и д-ръ Емануилъ Шаранковъ. Съ научна цель планината се посещаваша за втори пѣтъ отъ българи.

Цельта на посещението на двамата ботаници е да „уясни връзкитѣ, сжществуващи между растителността на тази планина съ българскитѣ планини“, по-специално съ Пиринъ и Али ботушъ. Южнитѣ ни планини иматъ юженъ характеръ. Особено Али ботушъ, която има субмедитерански (преходенъ къмъ срѣдиземноморския, медитеранския) характеръ. Отдавна се налагаше едно съпоставяне на растителността на южнитѣ ни планини съ тази на гръцкитѣ, за да се уяснятъ връзкитѣ между тѣхъ. Посещението на Олимпъ отъ българскитѣ ботаници допринася много за това.

Резултатитѣ отъ посещението сж публикувани на грѣмски, а на края е дадено резюме на български. Презъ 10-дневния си престой въ Олимпъ Н. Стояновъ и Д. Иордановъ сж събрали 523 вида растения, отъ които 128 вида, 47 вариетети, 7 подвида и 15 форми сж нови за флората на Олимпъ; 13 вида нови за Гърция, а 3 вида, 3 подвида, 13 вариетети и 10 форми сж нови за науката. Нѣма да се спираме на тѣхъ. Тѣ представляватъ интересъ за специалиститѣ.

Нашитѣ учени сж направили обиколкитѣ си съвмѣстно съ българския ботаникъ О.

Гребеншиковъ и българскитѣ туристи Будаковъ и Жуковски.

Авторитѣ смѣтатъ, че сж извършили ориентировачни изучвания на алпийската зона на Олимпъ. По източнитѣ склонове на планината тѣ опредѣлятъ 6 доста ясно очертани растителни пояси: 1) ивица на морското крайбрѣжне и частно на крайбрѣжнитѣ пѣсци съ доста развита флора на халофити и псамофити; 2) поясъ на низината въ подножието на Олимпъ; 3) поясъ на маквиситѣ (вѣчнозеленитѣ храсталаци), който е такъвъ и на маслинитѣ и на смокинитѣ; 4) поясъ на черния боръ [*Pinus nigra* Agn. ssp. *pallasiana* (Lamb.)], достигащъ до 1000 м. н. в., 5) поясъ на черната муръ (*Pinus leucodermis* Ant., *Pinus heldreichii* Crist.), достигащъ до 2,400 м.; 6) горенъ безлесенъ високопланински поясъ съ ксерофитни растения.

Планината въ високитѣ си части е отъ варовикъ. Тя е безводна, карстова планина. Въ високитѣ си отдѣли прилича на карстовия дѣлъ на Пиринъ и на Али ботушъ, само че е по-стрѣмна и по-скалиста отъ тѣхъ. Планината е покрита съ иглолистни гори. Безводниятъ ѝ карстовъ теренъ създава условия за вирѣне на черъ боръ (въ понизкитѣ части) и на черна муръ (по-високо, горната часть на горитѣ).

Рѣдкитъ и твърде интересенъ боръ, нареченъ черна муръ (*Pinus leucodermis*), който въ Европа се срѣща само въ Пиринъ, Али ботушъ, Албанскитѣ планини и Олимпъ е едно отъ разпространенитѣ дървета по Олимпъ. Споредъ устнитѣ показания на проф. Н. Стояновъ, черни мури, дебели като Байкушевата муръ въ Бъндерица (най-дебелото дърво въ Пиринъ) сж обикновено нѣщо. На Олимпъ има още по-голѣми и по-дебели вѣковни черни мури.

Къмъ студията сж приложени великолепни снимки на рѣдки олимпийски растения, направени най-вече отъ д-ръ Кр. Тулешковъ, които придаватъ още по-голѣма цена на студията.

Съ тѣзи изучвания проф. Николай Стояновъ и Даки Иордановъ внасятъ своя голѣмъ дѣлъ къмъ флористичното опознаване на Олимпъ, обогатявайки научнитѣ данни за флората ѝ съ още 20%. Споредъ авторитѣ, Олимпъ има характеръ на медитеранска (Срѣдиземноморска) планина съ нетипиченъ медитерански характеръ.

Георги К. Георгиевъ

СЪДЪРЖАНИЕ на брой 2 и 3: Четиридесетъ години български туризъмъ — Д-ръ П. Козаровъ; Зиме между Амбарица и Купена — Г.; Нищо за морфологията и биологията на планинаритѣ — Я. Млакаръ; Черно море — Георги К. Георгиевъ; Самотникътъ на върха Аконкагуа — И. Линкъ; Буря надъ Паскалъ — В. Джемилевъ; Планинарство и наука — Г. Ст. Георгиевъ; Алеко Константиновъ — Екатерина проф. Ем. Иванова.